

DE LAS COSTUMS NUPCIALES CATALANAS

EN LO SEGLE XIV

PER LAS BODAS

DEL DISTINGIT ESCRIPTOR SICILIÁ DR. D. JOSEPH PITRÉ
AB LA STA. D.ª FRANCISCA DE PAULA VITRANO

Mon benvolgut y docte amich Pitré:

DE todas las encontradas de l' Europa literaria ahont vostre nom es justament admirat, ha-
veu rebut las cordials felicitacions dels ilus-
trats escriptors que, com á bons amichs,
afanyosos vos han tramesas per rahó del
venturós matrimoni que contraguèreu, en 14 del passat
Abril, ab l' escullida meytat del vostre cor. Aconteixe-
ment es aquest memorabilíssim en la vida del home, ja
que representa l' unió indisoluble de dos esperits inmor-
tals en una llassada eterna que no trenca la fredor de la
tomba, nus benehit per lo ministre del Altíssim al peu del
Santuari y en presencia de las potestats angélicas. Just es,
donchs, que sia universalment celebrat.

La débil veu del últim de vostres amichs tingué ja la honra de juntarse á las dels que vos han degudament festeijat, empero no havia encara pogut oferirvos sa modesta presentalla: flor silvestre adunada d' algunas fullas marcidas per los vents de l' antigor. Be hauria volgut possehir la melodiosa y tendre lira de vostre compatrici Theócrit, ó al menys l' artística y graciosa de Cátulo, eco felis de la poesia helénica, pera entonar un epitalami en honor de vostre connubi, empero mon númen es escás, ma veu impotent y sols ma enpolsada ploma, encar aprenentívola, va ahora buscant aquella *llum de la veritat, mestra de la vida* de que 'ns parla Cicero, á fi de donar algun nou testimoni de las antigas gestas de la pátria. Permeteume, donchs, avuy, apuntarvos los pochs recors que 'ns restan *de las costums sobre las nupcias catalanas en lo segle xiv*.

No ignoreu, que tant en dita época com en las edats passadas, fou sempre rodejada de solemnitats y de festeigs populars la celebració del matrimoni en tots los pobles. En la plenitut dels temps mitjos, además de distingirse per l' estricta observancia dels ritos que prescriu la religió cristiana, participá en son aspecte social d' unas costums esencialment ceremoniosas, fillas del luxo y ostentació que desarrollaren, ja en lo segle anterior, las riquesas produhidas per un treball actiu y un comers exterior preponderant, á la vegada que rendi tribut al simbolisme reynant, objecte encara d' admiració en los monuments artístichs d' aquells dias.

La magnificencia y dilapidació aná generalisantse de tal manera que tingueren d' ordenarse disposicions destinadas á reprimirlas, d' algunas de las quals diriam avuy eran exageradas, deixant de tenir en compte las ideas económicas que llavors se sostenian y los repetits abusos qu' ellas suposan.

En l' antigua Corona Aragonesa, Montpeller fou de las ciutats primeras en donar l' exemple de moderació (1227 á 1273) (1), seguintli prestament entre altres (2) Barcelo-

na (1307-56), quals egregis Consellers, com á caps directrius d' est municipi, ajudats dels prohomens del savi Concell de Cent, dictaren varias lleys suntuarias, páginas preciosas de la historia popular de Catalunya.

Si os plau ab mi fullejarlas, veureu: qu' en lo dia del prometatge, jurídicament parlant esponsals, ço es *esposayas* ó *afermayes*, conegudas ja del poble Hebreu (3), se tractava de formar lo patrimoni de la familia ab las donacions y heretaments, constitucions del dot ó del *aixovar*, donació esponsalicia ó *creix* (4) y demás pactes nupcials. Allí, devant d' un autorisat deixeble del noble art que, seguint las petjadas d' Irneri (segle XII), doctrinaren Ranieri de Perusa, Salatiel y Rolandino de Bolonia (segle XIII) (5), del tabelió real, ministre de la fé pública, y ab lo concurs de la parentela mes próxima, tenia lloch lo contracte matrimonial considerat baix lo prisma purament humá, es á dir, se formulava la promesa de l' unió futura, mitjansant las paraulas de present, pronunciadas per los futurs cónyuges, en proba del mútuo consentiment de juntar sas existencias, promesa que l' Iglesia havia despres de santificar ab lo sacrament. Lo símbol del llas nupcial que s' iniciava, consistia en la dádiva de dos anells (6) per lo nuvi á la nuvia, aixis com per aquesta á aquell, d' una bossa y d' un *lavacap* ó gorra doméstica, adornada de perlas y pedras preciosas, en representació del caudal y de l' autoritat propis del espós com á cap de la familia.

Durant lo período de quinse dias ó un mes que transcorria entre las esposallas y lo jorn del matrimoni, anava lo nuvi á la casa payral de sa futura muller pera ferli una ceremoniosa visita, acompanyat d' altre persona y de dos escuders, ó be únicament de dos personas, que no hi ha dupte serian parents seus. Rodejavan també á la nuvia los de son bras y, fixan nostras lleys suntuarias, no podian esser mes de tres prohomens y quatre donas. Llavors se celebravan las esposallas, si per cas no se havian verificat al firmarse las cartas dotals (7), pero particular-

ment era lo dia senyalat pera entregarse los nuvis varios regalos de boda ó recíprocas dádivas esponsalicias de joyas, vaixella, com copas, *anaps* y taças d' argent, y altres richs dons, respecte als quals la prodigalitat de nostres avis cometé abusos excesius, objecte de repetidas prescripcions per ferse aquellas extensivas fins als pares, germans y demes propis d' abduas parts.

Arrivat lo dia de las nupcias, de bon matí, y precedida de servidors que portavan antorxas y brandons encesos, aixis com de juglars y sonadors ab trompas adornadas de penons en que hi havia la senyal ó distintiu á la familia del nuvi peculiar (8) y acompanyada de nombrosa colla, cavalcava, la nuvia, al eixir de la casa de sos pares pera dirigirse al lloch de la celebració del matrimoni, vestint rich trajo de drap d' or fresat de perlas, pedras preciosas y plomas d' aucells estranys, un briós rocí guarnit ab aparells obrats de fils d' or y altres valiosos ornaments, lo fre de qual cavallería, sostenian, per honrosa distinció, dos dels jovens parents á ella mes propinquos, com germans, oncles ó altres semblants en son defecte. Venian immediatament després los pares y demes allegats junt ab los amichs y sèquit del vehinat, qui barrejantse entre los de la comitiva, en tals dias de joya popular, convertia á la patria en una familia universal.

Y ara, estimat amich, si desitjeu assistir ab mi á las bodas, veniu y, entrant en qualsevol de nostras antigas y principals parroquias, podrem véurelas, encar que sia ab los ulls de l' imaginació.

Lo temple del Senyor obra de bat en bat sas portas á la que vá á desposarse y allí en lo mateix atri, la reb aquell que prest será son company pera tota la vida, qui, rodejat de tota sa parentela, dónali la benvinguda. Nostra mare l' Iglesia, que sempre acull amorosa en son si á sos fills estimats, consolantlos en los jorns de tristesa y gosant ab ells en sas alegrías, preséntas també enjoyada puix es dia de gran festa. Múltiples flors enbauman l' espay, tot engarlandat lo Santuari que resplandeix la llum.

Es que vá á consumarse en ell, lo sant é incruent sacrifici de l' altar. Celébras aytal ab augusta magestat per lo sacerdot, invocant la gracia divina á fi de que la perfecció dels cónyuges en la práctica de las virtuts los fassia dignes de fundar una nova familia, mentres las pregarias de tots se concertan y armonisan ab lo ritmo del cant y las melodías del orga (9) que 'ls acompanya. Ja som en lo moment solemne de la benedicció nupcial, breu instant de dols recort pera l' esperit humá, en que l' Omnipotent se digna lligar fins al cel las voluntats de la terra, juntant dos sèrs en una sola existencia: dos en una carn (*duo in carne una*) com nos diu lo Génessis y repeteixen San Matheu y Tertuliá. Los caps dels esposos s' acotan respectuosos y son cor s' ompla del goig mes gran que ha sentit á la vida. Fineix, per últim, la missa y parteix entre ells, lo ministre, l' ofrena del pa que feren al comens de la celebració, exhortantlos á cumplir los sagrats debers de la caritat, lley d' amor promulgada en lo text del Evangeli, la qual declara germans á tots los homens.

Terminadas las ceremonias, la comitiva emprenia via dreta envers la casa nupcial, ricament empaliada de draps pintats y de seda, pero singularment la cambra ahon la novia hi tenia son seti, qual lloch era adornat ab preciosos cobertors, destinantne un de drap d' or á sas espatllas. Presa possessió de la nova morada, com á reyna que 'n era d' ella, comensavan las festas mes íntimas de la familia per un convit ó dinar entre las duas parentelas. Los comensals regularment no baixavan de vint per part, portant cascun un escuder, en suma, vuytanta personas. Sortian á la taula, ademes dels tradicionals confits, esquisidas viandas y carns de delicada volatería com pagos, capons, gallinas y perdius, amenisant los músichs y cantors juglareschs los entremitjs (intévalos, en provensal *entremets*) dels menjars, als quals se dava fi per medi d' alegres balladas.

Est convit, titolantse de *tornaboda*, se repetia l' endemá y á voltas fins durant los vuit dias posteriors al casa-

ment, si bé ab mes moderació, puix no hi permitia l' ordenació local, mes de deu comensals per banda y un escuder per quiscun, qu' en total formavan quaranta personas.

Espléndidas eran, mon car amich, com habreu després de las anteriors apuntacions, las bodas catalanas en la mitjana edat (10). Deplorable es únicament que millor no hagia sabut esplicárvoslas, perçó vos continúo, en complement de ma térbola relació, un transllat de las *Ordinacions* municipals, ahon se troban los preciosos datos á que he fet principal referencia, extrahentlas al efecte dels registres conservats en l' inapreuhable Archiu del Excelentíssim Ajuntament d' esta Ciutat (11).

I.—(Rúbrica de Ordinacions composta en 1477, fol. 54).—«Ordinacions fetes sobre les sposalles, novies é noçes.

(1307).—Que algu no gos portar tortes (*antorxas*) ne brendons encesos á nengunes novies pus sie dies clar sots ban de perdre les tortes ó brendons: Libre intitulat MCCCVII, cartes XIII.

(1309).—Semblant ordinació de la dessus fonch feta apres com es mencionat en libre intitulat MCCCVIII, cartes VIII.»

II.—(1312).—(Registre de deliberacions y bandos de 1310 á 13, fol. 41 r.º)—

«Die sabbati XIIIº Kalendis junii (1312) fuerunt preconizata sequencia banna.

Ordenaren los conseylers e els prohomens de la Ciutat que negun hom de qualque condició sia no gos portar ne fer portar tortes ne brandons enseses á negunes novies pus que (*fins que*) sia dies clar. E qui contrafará perdra les tortes e los brandons.

Item etc.»

III.—(1324).—(Reg. de delib. y ban. de 1323 y 24, fol. 36 r.º)—

«Die mercurii vigilia omnium sanctorum scilicet pridie Kalendis Novembri anno domini millesimo Trecentesimo vicesimo quarto in Concilio Centum juratorum sive eorum qui ad ipsum concilium voce preconia more solito convocatum convenérunt etc.

Item in codem Concilia fuerunt ordinata quatuor banna sequencia. Et fuit ordinatum etc.

Ordenaren los Conseyllers e els prohomens de la Ciutat en conseyll de C. jurats que etc.

Item que negun hom de qualque estament ó condició sia que prena muller ó la afferm ó la espos no gos daquí avant trametre ne

donar per si ne per altre negunes joyes grans ne poques a la muller qui pendra ne afermara ho esposara ne á neguna altra persona de part della ne de part de si en lex (COM Á DEIXA Ó LIBERALITAT). E qui contra asso fara pagara per ban cada vegada mil sols ó si pagar nols pot estará un any pres al castell que amor non trobará.»

(1325 y 27).—Est ban se reproduhí en Desembre de 1325 (Reg. de delib. y ban. de 1325-26) y en Agost de 1327 (Reg. de delib. y ban. de 1326-27) ab la sola variant de que la pena de mil sols ó d' un any en lo castell, se rebaixá á 300 sols ò 300 dias de presó.

IV.—(1345).—(Reg. de delib. y ban. de 1345 y 46, fol. 39).—

«Ordonaren los Conseyllers e prohomens de la Ciutat que neguna persona de qualque condició sia qui fassa afermayes o noçes ne altre per ell en lauberch hon les noçes o affermayes se faran no gos empaliar de neguns draps daur ne de seda ne pintats ne altres salvant que en una cambra o palau hon la nuvia siurá tant solament puxen empaliar de I cobertor o drap daur a les espatles de nuvia. Puxen encare empaliar la dita cambra de altres draps o cobertors ab que noni haia negun daur sau lo damunt dit tant solament. E que noy gosen fer ne fer fer ne poñtar o fer portar en trompes ne en altres estruments neguns penons ab senyal del nuvi ne de la nuvia. E qui contra aço ne res daço fara pagara per ban cada vegada C sols.

Encara que null hom de qualque condició sia qui fassa noçes que lo dia que farà les noçes no gos fer sino I convit en lo qual no haia ne puxa haver mes de XX persones de compte de cascuna part e que lendema del dia que les noçes seran fêtes no gos fer convit en que haia mes de X persones entre homens e dones de cascuna part. E que negun qui hi sia convidat no gos menar ab si mateix ne en altre manera si no I escuder tant solament. E que daqui avant negun convit no gos fer per la dita raho. E qui contra aço fara pagara per ban cada vegada CC sols.

Encara que null hom de qualque condició sia qui espos ó prenga muller no gos trametre copes enaps (*copas pera brindar*) ne taças dargent ne joyes ne negunes altres coses per aquella raho al pare ó mare o germans o germanes o altres parents de la nuvia o esposa ne encar negun parent o parenta daquell mateix espos ó nuvi. E qui contra aço ne res daço fara pagara per ban CC sols. E si pagar nols pot estara pres CC dias al castell.

Encara que neguna persona de qualque condició sia o estament sia pare o mare o germa o germana o parent o amich dalcun nuvi o nuvia en lo dia de les noçes ne de I mes abans ne apres no gos donar enaps dargent ne copes dargent ne taças ne negunes altres joyes al dit nuvi o nuvia o altre per ells. E qui contrafara pagara per ban cada vegada CC sols. E si pagar nols pot estara pres CC dies al castell.

Encara que a negunes noçes, ço es lo dia ques farán lendema no si gos dar sino de dues viandes e que noy gosen haver mes de I parell de pahons. E qui contra fara pagarà per ban lo nuvi o aquell qui á tal faria fer CC sols.

Encara etc.

Dels quals bans haura les dues parts lo veguer e la terça lacusador. E qui los dits bans pagar no pora estara pres al castell aytants dies com ha sols al ban.

E retenen se los Consellers e prohomens que si en aquests bans o en alcun daquells coneixen los dits Consellers e prohomens que hagues res a declarar o a enterpretar a corregir que sia feta la declaració o enterpretació o correcció per los dits Consellers e prohomens e axi com ells conexeran e no per negun altre.»

V.—(1350).—(Reg. de delib. yban, de 1350y 51, fol. 11).—

«Bans de la Ciutat.

Ara oiats per manament del vaguer ordonaren los Consallers els promens de la Ciutat que null hom de qualque condició sia qui sia de Barcelona qui prena o espos muller que ans que la espos ne apres no gos trametre per si ne pèr altra a la esposa o muller sua ne a parent ne amich de la una part ne de laltra ne parent al nuvi ne a la nuvia joyes nagunes ne dons salvant quel nuvi pusca trametra á la uuvia en dons de XX sols tro en XXV lliuris e no mes avant. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada L lliures.

Encara que naguna persona de qualque condicio ne stament sia sia pare ó mare o germa o germana o parent o amich dalcu nuvi o nuvia ans del die de les noçes ne en lo die de les noçes ne depuys no gos donar anaps ne copes ne vaxella dargent ne nagunes altres joyes al dit nuvi ó nuvia o a altra per ell e qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

En loch daquest (*sic.*)

Item que nagu nuvi no gos donar á la sua esposa lo jorn ques faran les esposayes o afermayes ne dapuys més avant de II anells qui sien cascun de valor de L sols a en jus e que no puxen cer de maior valor. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada D. sols.

Item que naguna nuvia no gos donar al seu espos o afermat bossa ne lavacap ne nagunes altres joyes. E qui contra fara pagara per ban quescuna vagada D. sols.

Item que nagun hom qui haia esposada o afermada muller no gos comprar ne fer comprar taces ne anaps ne copes dargent ne nagunes joyes per servir o per dar les á sa esposada o a sa muller ans que sia nuvi ne en lo die de les nocés ne apres que sien estats nuvis. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

Item que naguna nuvia lo jorn que será nuvia no gos anar en gonella (*túnica interior ó casera*) ne en brial (*túnica exterior mes ó*

menys luxosa y rossagant) mas que aquell die haia á vestir cot (*túnica exterior cenyida al cos y mes sencilla que lo brial*). E qui contra fara pagara per ban cascuna vegada D. sols.

(Segueixen altres disposicions suntuarias sobre vestits).

Item que nagun hom ne dona ne nuvia de Barcelona de qualque condició o estament sia no gos portar ne fer fer ne cavalcar axi dins la Ciutat com dins los termens daquela naguna sella ne fre pitral ne rectrangue en que haia obres de fill daur ne dargent ne en que haia obres de perles veres o contrafetes ne dargent ne de nagunes peres (*pedras*) precioses ne doblats ne daltres peres de naguna manera ne en que haia drap daur o de seda salvant que en los arsons puxen metre draps de seda e salvant que en les dauradures o argentadures de les obren puxen a emprar (*intercalar*) aur e argent e qui contra fara pagara per ban cada vegada CC sols.

(Suprimim també altres capítols que no fan á nostre intent)

Item que si alcuna persona cau en los dits bans o en alcu daquells que nagu non gos pregar é sin pregaria que pach per ban cascuna vegada xxv lliures.

Dels quals bans damunt dits aura les dues parts lo vaguer e la terça part lacusador.

Entenen empero los dits Consellers e promens que les dites ordinations e bans comensen a correr de vuy qui la present cridas fa e X dies primers vinents e continuament següents, certificans los dits Consallers e promens tuyt generalment que passats los dits X dies lo vaguer destrenyara aquells o aquelles qui contre les dites ordinations o alcuna daquelles faran e lurs fara pagar los dits bans sagons que damunt es contengut.

Empero entenen los dits Consallers e promens que en los dits X dies no sien enteses los serviys (*servicis*) del nuvi ne de la nuvia ne dels altres ans comensen de vuy avant.

Retenen se empero los dits Consallers e promens que si alcunes coses aparien en los dits bans escures ne dubtoses que les puxen enterpretar e declarar aitanes vagades com se vullen á lur coneguda.»

VI—(1356)—(Reg. de delib. yban. de 1354 á 59, fol. 79 retro.)

«Die lune nonadecima die Decembris anno predicto (*á nativitate domini millesimo ccc.º lº sexto*).

Bans de les nuvies.

Ara hoiats per manament del Vaguer ordonaren los Consallers els promens de la Ciutat que alcun hom de qualque stament o condicio sia apres affermalles fetes de muller no gos anar visitar neguna vegada la nuvia sino si altre (*també ab altre*) e ab II scuders tan solament. E si no hi vol manar scuders que la puxa anar visitar si terç (*també ab un ters*) tan solament. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna sposada ne algu o alguna de part della no gos haver com lo marit o espos la vendra visitar apres les esposalles o affermalles á la casa de la nuvia mes avant de III promens e de III dones. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que algu hom de qualque condicio sia apres affermalles feres, no gos dar ne fer dar á la sua esposa durant lo temps de les esposalles o affermalles alcu anell. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols. En aquest ban empero no son antesos los anells quis donen á les arres.

Item que neguna persona de qualque condició o estament sia qui fassa noces no gos donar á menjar lo die que fara les noçes ne per VIII dies apres que les noçes seran feytes pahons ne capons ne gallines ne perdius ne neguna altre voleteria ne conffits ne encare gos donar mes avant de II viandes lo dit die de les noces ne per tots los VIII dies següents. E qui contra fara pagara per ban cadavegada D. sols.

Item que alcun hom de qualque condicio sia lendemá del dia que haurá fetes les noces ne apres per VIII dies següents no gos haver a la taula mes avant de III promes e de tres dones de la part sua ne de la part de la nuvia semblantment mes avant de III promes e de III dones. E qui contra fara pagara per ban D sols.

Item que null hom de qualque condicio sia qui sia de Barcelona qui prena o espos muller que ans que la espos ne apres no gos trametra per si ne per altre a la esposa o muller sua ne a parent ne a amich de part de la nuvia ne encare a parent ne amich de part del nuvi joyes negunes ne dons salvant quel nuvi pusque trametra a la nuvia en diners de xx sous tro XXV lliures e no mes avant. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada L lliures.

Item que neguna persona de qualque condicio o estament sia sia para o mara o germa o germana o parent o amich dalcun nuvi o nuvia ans del die de les noçes ne en lo die de les noçes ne depuys no gos donar anaps ne copes ne vaxella dargent ne negunes altres joyes al dit nuvi o nuvia o a altre per ells. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

Item que neguna nuvia ne altre de la sua part no gos donar ne fer dar ne fer fer al espos de la nuvia durant les affermalles alsunes joyes. Exceptant que li puxa da e fer fer durant lo dit temps de les affermalles bossa ó lavacap en que (*ab tal que*) no haia perles veres ne peres precioses. E qui contra fara pagara per ban D sols.

Item que negun hom qui haia esposada o afermada muller no gos comprar ne fer comprar taçes ne anaps ne copes dargent ne negunes joyes per servir o per dar les a sa sposa o a sa muller ans que sia nuvi en lo die de les noçes ne apres que sien stats nuvis. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna nuvia lo die que sera nuvia no gos vestir brial de drap daur ne de drap de seda ne gonella fresada ne altres vestedures que sien de drap daur ne de drap de seda. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada M sols.

Item que neguna dona no gos portar ne vestir en casa ne fora casa mantallina ne samarra (*gramalla ó ropó exterior que denotaba certa gravetat EN LA PERSONA QUE LA USAVA*) sino de drap de lana. E que no hi gos portar neguna fresadura daur ne dargent ne de perles ne negunes altres fresadures ne obres. E si alcuna dona na ja ab fresadures ó ab altres obres oltra la ordinació demunt dita que no la gos portar. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna dona no gos portar en radondell (*capa rodona curta*) ne en capa de cavalcar (*capa llarga*) ne en capero (*caputxa*) en casa ne fora casa negunes obres de perles ne neguna fresadura ne negun altre arnes (*adorno*) ne obres. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que neguna dona no gos portar en mantell daventeres en que haia aur ne argent mas que les dites daventeres pusquen esser de seda tan solament. Es entes enpero que los caps de daventeres puxen esser dargent. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D. sols.

Item que null hom de la Ciutat de Barcelona de qualque stament o condicio sia no gos metra ne fer portar en affiblays (*ligaduras*) ne en neguns vestits perles veres ne aur ne argent. Exceptats botons dargent plans o daurats los quals puxen portar per cabes (*collet*) e per manegues. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada CC sols.

En lo dit ban enpero no son enteses bornadors (*lluytadors en justa ó torneig*) com bornarán ne balladors com ballarán.

Item que neguna dona ne nuvia de Barcelona de qualque condicio o stament sia no gos portar ne fer fer ne cavalcar axi dins la Ciutat com dins los termens daquella neguna sella ne fre pitral ne reatanga en que haia obras de fil daur ne dargent ne en que haia obres de perles veres ne dargent ne de nagunes peres precioses ne en dobletes ne altres peres de neguna manera ne en que haia drap daur o de seda salvant que en los arsons puxen metra drap de seda. E salvant que en las dauradures o argentadures de les obres puxen á emprar aur e argent. E salvant encare que en los senyals que quescuna fara puxa esser posat aur e argent, si mester hi sera segons la natura del senyal E qui contra fara pagará per ban cadavegada cc sols.

Item que neguna dona de qualque stament o condicio sia qui sia de Barcelona no gos portar en mantell ne en capa ne en cot ne en gonella ne en brial ne en altres vestedures axi en casa com fora casa

ne dins la Ciutat ne en los termes daquella perles veres ne aur ne argent ne neguna altre fresadura de perles veres ne daur ne dargent ne altres coses ne vestir drap daur ne de seda. E qui contra fara pagara per ban quescuna vegada D sols.

Item que negun hom ne neguna dona qui sia de Barcelona de qualque stament o condicio sia no gos portar en mantell ne en capa ne en altre vestadura neguna forredura de vallut ne neguna altra barrejada per forsa ne neguna pena (*ploma*) dausells. E qui contrafara pagarà per ban cada vegada CC sols.

Item que neguna dona de qualque condicio o stament sia no gos portar en savena (*toca solta ó manto*) ne en neguns ligars perles veres ne peres precioses ne altres peres ne fulla daur ne dargent puxa empero portar fil daur o dargent test (*fort*) pla o cosit en savenes o en vels ó en capells (*gorras de dona*) e no en altre manera. Puxen encare portar gandayes (*rets de monyo*) de canons de fulla dargent daurada. E qui contra fara pagara per ban cadavegada CC sols.

Item que neguna dona de qualque stament o condicio sia no gos fer fer daquí avant per vestir negun cot o cota qui sia de drap listat ne de drap pintat ne destricat ne negun sartre ne sartoresa no gos fer ne fer a obs de neguna dona qui sia de Barcelona de qualque stament o condicio negun cot o cota que sia de drap listat ne pintat ne descacat (*fet á quadros, com los dels taulers d' escachs ó jochs d' ajedrez*) ne posar aur ne ffres (*orla*) ne negunes obres en alscunes vestadures de dones de la Ciutat. E qui contra fara pagara per ban cadevegada CC sols.

E qui contra les demunt dites ordinations o alcuna daquelles fara pagara per ban quescuna vegada que contra fassa lo dit ban segons que damunt (*es*) en quescun dels dits bans. En axi que si dona alcuna cau en los dits bans o en algun daquells quel marit pach lo ban mas que los puxa retenir ell ho son hereu del exovar (*dot*) de la dona.

En aquestes empero ordonaments no son enteses fembres vils ne avols de lurs cors mas tota fembra avol e vil de son cors o quis tenga per aytall puxa portar aytals vestedures com se vulla e en tal manera com se vulla.

Als quals bans demunt dits haura les dites parts lo veguer e la terça per lacusador.

Retenen se empero los dits Conseller e promes que si alscunes coses apparien en los dits bans scures e dubtoses que les puxen esmentar declarar e enterpretar aytantes vegades cem se vullen á lur coneguda.

Tots empero los altres bans fets e ordonats per los Consellers dels anys passats e per los promes de la Ciutat que sien de la condicio e natura dels bans demunt ordonats revoquen los dits Concellers del any present els promens de la Ciutat.»

Veus aquí, caríssim Pitré, mon ramellet de boda. Pera concloure, sols me resta demanarvos qu' ensemps ab vostra esposa, accepteu benévols esta petita ofrena literaria, tan en memoria de la meva amistat, com en fidel testimoni de la felicitat que coralment vos desitjo. Y si tal vegada al véurela, conceptuéu qu' es pobre y migrada, content me creuré, si, moguts á considerar mon bon intent, esclameu, ab vostre ilustre compatrici Theóerit sempre pulcro y admirable: «*Lo present es petit, mes la gratitut es gran: tot es preciós quan ve d' un amich.*» (12)

Tot vostre afectíssim,

ANDRÉU BALAGUER Y MERINO.

Barcelona Maig de 1877.

NOTAS

(1) Las ordinacions ó establiments que dictaren los Cónsols de Montpellier, tal y com los aporta lo *Thalamus parvus* ó petit, códice original existent en l' Archiu comunal de dita Ciutat y publicat en 1840, tenen per títol los següents epígrafes: (1227): «*Que hom non an a novias am torca mais ab lanterna.*»—(1253): «*Establimen de las Maias.*»—(1255): «*Establimen de Novias. Item de novis e de novias que non fasson raubas á jutglars. Item que neguns jutglars non venga a novias. Item que novi ni novia non fassa a la suogra mais I gona.*»—(1268): «*Establimen que neguns non auze far condug mays lo premier jorn. Que neguns can penra molher non envide mays sos parens et aquels de la novia. Establimen que neguns non auze far condug a novias. Que hom puesca far condug per novias a maon dordre. Establimen que hom non fassa a sa molher guatnacha de ceda o pelissa coberta de ceda. Que neguna dona non porte vestirs de ceda ni camisa cozida ab aur o ab argent o ab perlas. Que hom*

non trameta deniers a novia. Establiment que neguna dona non porte garlanda de perlas ni que aia botons.»—(1273): «*Establiment que neguna dona non porte en sos vestimens fres daur ni dargent ni perlas ni peyras finas. Que non porton corona ni garlanda daur ni dargent. Que non porton noscla daur ni dargent. Que donas non porton cadenas ni affibles daur ni dargent. Que non porton vestidura de ceda ni daur ni dargent mais cendat.*»

(2) A Perpinyá sabém també se donaren algunas ordinacions, per las notas que declara lo fol. 55, r.^o de la taula Rigaudina ó «*Recollecta de tots los privilegis provisions pragmátiques e ordinacions de la fidelíssima vila de Perpenyá*» estampada á Barcelona per Mestre Johan Rozebach en 1510, y diuhen: «*Ordinació quantes entorxes deuen acompanyar lo novi e la novia quant van á missa ans de dia, en cartes XXIII.*» (¿Será del llibre vert menor com la última?)—«*Ordinació de no cortegar les novies sino certs dies e de no donar res a novies ni a fillols, en cartes CXXIII, es revocada.*»—«*Item lo dit rey Sanxo instituí que etc. Item que nengu no gos visitar novies ab luminaria de tortes, en cartes del libre vert menor CXVIII.*»

(3) Los tres actes ó solemnitats del matrimoni hebreu eran: lo *Erchidechin* ó promesa privada de futur matrimoni; lo *Kiduschin*, esponsals ó forma pública que donava valor legal á las anteriors promesas; y lo *Nisuin*, matrimoni propiament dit.

(4) *Aixovar* es lo dot qu' aporta lo jove que 's casa ab pubilla; y *creix* ó *escreix* es la donació *propter nuptias* qu' en relació ab lo dot y com augment d' ell, fa lo nuvi á sa futura muller en contemplació de la sua virginitat.

(5) Tenim noticia certa per documents examinats de qu' en la primera meytat del segle xv, existian ja en las llibrerías d' alguns notaris de Barcelona, las obras dels dos doctors de Notaría últimament citats, ço es del primer (Salatiel) en 1433 y del segon (Rolandino) en 1448. ¡Será, per ventura, improcedent suposar qu' en lo segle anterior eran ja conegudas sas doctrinas á Catalunya, despres tan fidelment observadas per lo Notariat catalá!

(6) Pera formarse una idea de la classe de joyas qu' eran estos anells, transcriurém la descripció que d' ells se fa en l' inventari dels bens d' un noble barceloní (1396) près per sa viuda y usufructuaria, reservantse esta son dret de propietat. L' original que havém vist diu aixís: «*Item un coffret petit tot pintat foren atrobades las joyes següents: Primerament una correge dargent ab parge vert daurada. Item un parell d' anells grans la un de balaix e laltre de maragde ab vergues dor. Item un altre anell petit ab pedre de balaiy petit ab verga dor. Item un anell ab la pedra de turquesa ab verga dor, pero vol la dita dona que les dites joyes jatsia sien stades meses en lo present Inventari no sia preiudicada en res a son dret.*»

(7) Nos cerciorárem d' un cas d' aquestos, al llegir certs capítols matrimonials otorgats devant d' un Notari de Barcelona, als 7 de mars de 1392, altre dels quals comensa d' esta manera: «*Item lo dit honrat en Domingo (Sançiq de Morella) de una part lo qual de present consent la dita Johaneta (Sent Jacme, de Barcelona) en muller e la dita Johaneta de la part altre la qual consent en marit en lo dit Domingo convenen e prometan que per totes les nupces primeres vinentes apres sincogesma pendran benedicció en fas de sgleya, e abans de la dita benedicció XV jorns se sposarán per paraules de present etc.*»

(8) També en Grecia al dirigir-se la nuvia á la casa del espos pera celebrar la simulació del rapto, anava precedida d' una antorxa encesa y acompanyada d' un coro que li entonaba lo cant nupcial.

(9) No creyém aventurada nostra suposició, atenant á que las orgas de la Seu de Barcelona, en l' any 1390, foren objecte de reparació, segons ápocas que habém trobat inéditas, per las quals, Mestre Francisco Sevillá? (*Magister Ffranciscus ispalensis magister organorum*) cobra dels canonges regents la sacristía menor de dita Seu: 166 florins d' or d' Aragó «*ratione reparationis sive adaptationis per mei facte in organis dicte sedis*» y 20 florins «*pro reparatione organorum parvorum dicte sedis;*» y altres 20 florins «*quos Reverendus episcopus Barcinone una cum venerabile capitulo dicte Sedis mei graciose concesserunt et darunt.*»

(10) L' excellent poeta valenciá Mestre Jaume Roig, que ho era de medicina y qual llarga vida comensá en lo segle xiv pera finir en lo xv (1478), descriu en son *Libre de les dones e de Conçells* etc. un dels casaments que contragué á Valencia, essent notables los següents versos (llibre 1.er, 4.ª part):

.
de bodes fer,
en lo janer
de matinada,
poca amaynada
son huit o nou:

.
tots los honrats,
nobles, jurats,
cavallería,
al ball del dia,
irá honrada,
alt cavalcada
en coset blanch
durán lo banch

del fre parents
 dels seus potents,
 puix prou ne tè,
 e vol també
 robes novelles
 joyes pus belles
 molts sonadors,
 e mentjadors

.
 Al ters diumenge,
 si 's vol hi mentje
 tot lo veinat,
 rostit, cuinat,
 si 's vol ho bullen,
 facen que 's vullen
 en aquell jorn
 de cert en torn
 trecentes lliures
 després en viures,
 tots hi mentjaren,
 e ben ballaren
 á llur plaer.

(11) Devém á la galantería de nostres estimats amichs los archivers municipals D. Lluís Gaspar y D. Joseph Puiggarí, decidits protectors de tota investigació històrica, las curiosas probas diplomáticas que nos han servit principalment pera redactar estas ratllas. De mes á mes lo segon de dits senyors, peritíssim en tot quant se refereix á *l'indumentaria espanyola*, de la qual, anys ha, s'ocupa en preparar y escriure una copiosa *historia*, nos ha favorit ab l'aclaració del verdader sentit d' algunas paraulas del text que publicuém.

(12) Los dos versos finals del Idili-epístola de Theócrit titolat *La Filosa*, qu' acompanyant la dádiva d' una de bori á la muller de son amich Nicias, metge y poeta de Mileto (Jonia), escrigué en dialecte dórích, diuhen aixis, segons la versió del original que literalment havém intentat: «¿Qué dirán al fixarse en tú (la filosa) pera mirarte? la gratitut d' un petit present es gran, empero totas las cosas son dignas d' honrarse quan venen dels amichs.»

LA GENEALOGÍA

DE

WIFREDO LO PILÓS

(¿Lo VELLÓS, LO LLAUCER, LO DEL ERM Ó LO DE AUSONA?)

(Veurer lo número anterior)

DISCUSSIÓ SOBRE VARIAS ESCRIPTURAS DE LA GRASSA RELATIVAMENT Á SON COMTE WIFREDO.—LA FETXA DE LA GENEALÓGICA Ó DE SESENANDA.—PRINCÍPALS FRAGMENTS DE LA MATEIXA.

POSATS ja á discutir los documents relatius á la genealogía de Wifredo lo Pilós y habentnos limitat fins aquí á raciocinar, com si la tant discutida escriptura de la Grassa fos indubitablement de l' any 888, no sabem passar avant sens terminar la discussió y sens sortir del punt de vista de nostres escriptors, generalment poch enterats de l' historia francesa en lo sigle ix. Per ab dos objectes se 'ns ofereix la genealogía de Wifredo lo Pilós de la monumental «Historia general del Languedoc,» escrita en lo primer ters del sigle passat per dos erudits monjos de

Sant Maur, En Claudi de Vic y en Joseph Vaissete, francesos, obra redactada ab gran criteri, ab severitat d'argumentació y tenint al devant abundancia de documents de cada sigle. Publica dita obra la tan citada escriptura de la Grassa, l'acta de consagració de Formiguera y altres tres escripturas del mateix monastir de la Grassa, de las que no habem parlat encara. En estas cinch, en altrás publicadas en lo sigle xvii per En Baluzi y en diferents racionis, apoyan los Maurins sa genealogía de Wifredo y obren sobr' aquesta cuestió nous horizons, que no's distingeixen desde las obras escritas ensá dels Pirineus. Per completar aquest estudi, insistirem encara en la discussió á que dedicarem l'article precedent, mes que sia retardant fins als següents articles lo programa que per lo d'aquest número senyalarem en l'anterior.

Cabalment la genealogía y la fetxa ó la data de l'aparició de Wifredo, son dos punts que ni en la excel·lent obra *Los Condes de Barcelona vindicados* habem vist discutits ab l'extensió desitjada, per qual motiu hi dediquem mes páginas d'aquest treball de las que voldriam.

Aquella escriptura referida al any 888, per la cual Seseñanda, Sunifrid y 'ls comptes Wifredo, Rodulph y Miró, en sufragi de sos pares Suniefred y Ermesinda, donaren Pradas al monastir de la Grassa, (Carcassona,) apareix com una claror confusa en mitj de las tenebras, mirada desde 'l punt de vista dels escriptors de nostre país, inclusos los posteriors als Maurins. L'expressat document s'anomena «l'escriptura de la Grassa», en la discussió de la genealogía de Wifredo; mes com hi ha altrás escripturas del mateix monastir, que fan referencia á un compte Wifredo, tenim que donar á cada una un nom diferent, per no confondre'ns en lo curs de la discussió. Tenim que classificar las escripturas de la Grassa relatives á la genealogía de Wifredo, puig no'n tenim ja una sola y á l'una l'anomenarém «de l'any 876, de Cárlos lo Calvo ó de Humfredo,» á la altra «la del any 889,» á la altra «la del any 908» y á la primerament discutida, la anomenarém

«la genealógica ó la de Sesenanda y demás donadors,» puig no es indubitable la data de 888 que generalment se l'hi ha senyalat.

Comensarem per la discussió d' aquestas escripturas.

Las cartas del Papa Joan VIII, cuant celebrá l' any 878 lo concili de Troyes, demostren, que 'l compte Miró del Rosselló tenia un germá anomenat Huncfrido, monjo, lo qui llavors sortí del convent per anar ab Miró recorrent, alsats en armas, la Septimania ó Narbonesa, ab l' ideya, segons ens sembla, de ferse independent del regne franch y son monarca Lluís II y tambe del marqués Bernard de Rorigo duch de Gotia, alsat contra lo mateix rey. (Aquestas cartas y las actas del espresat concili de Troyes, celebrat en Agost del any 878, foren publicadas per En Baluci y altres anticuaris y citadas per 'ls Mauriñs.) Lo Papa maná á Huncfrid que sen tornés á la sua celda ó 's presentés al Concili á demanar perdó y al compte Miró, que 's limités á son comtat. No consta l' excomunió d' aquestos dos germans, com consta la d' En Bernard de Rorigo; senyal de que obeirian lo manament del Papa, qu' era llavors qui governaba la Fransa.

En l' escriptura de la Grassa del any 870 ó de Cárlos lo Calvo, trobem qu' un Humfredo habia cambiat ab lo bisbe de Narbona Fredold, que ho siguié del any 856 al 872, l' isla de Lac ó Lec en Narbona y l' habia donada á dit monastir, puig l' espresat monarca la confirmá en possessió d' aquest.

(..... *Karolus rex... Suniefredus abba Stœ. Marie... cellam Sti Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Licía quam concambiavit Humfredus cum Fredoldo episcopo nobis mandante..... et cella quoque que dicitur Prata in pago Confluenti suburbio Hilenensi..... Kal Julii, anno XXXI regnante Karolo. Actum Attaniaco. Hist. gen. du Lang. II d. 93*). Any 870.

En dos altres documents, de Cárlos lo Simple, á favor del mateiy monastir, en las escripturas de la Grassa dels anys 889 y 908, trobem anomenat Wifredo compte al qui cambiá ab Fredold l' isla de Lac ó Lec.

(... *Karolus... Durandus Abba Ste. Marie Urbionensis... Ecclesiam Sti. Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Lici quam concambiavit Wifredus comes cum Fredoldo episcopo; cellam quoque que dicitur Prata..... IIII Kal. Julii. Anno VII reg. Karolo et in sucesione Odonis II. Actum Hturno. Hist. gen. du Languedoc II. d. 22.*) Any 899.

(..... *Karolus rex... Witiza abba Ste. Marie Urbionensis..... cellam Sti. Petri et Pauli in territorio Narbonensi in insula Lici quam concambiavit Wifredus comes cum Fredaldo episcopo... cella quoque que dicitur Prata... in pago Gerundensi Fonteclara cum ecclesia Sti. Pauli quod donavit Odo rex per preceptum ad Saborellum abbatem; ipsas fiscos quod in precepto Odone regi resonant Wifredus comes ipsos fiscos consensit... III non. novembris. Anno XVI reg. Karolo. Actum Lauduno Castro. Hist. gen. du Languedoc II, d. 34.*) Any 908.

Segons las cartas del Papa Joan VIII, l' any 878 lo compte Miró del Rosselló tenia un germà anomenat Huncfrido, monjo; Humfredo anomená l' any 870 Cárlos lo Calvo, al que avans habia adquirit per cambi l' isla de Lec, al qui los documents de Cárlos lo Simple anomenan Wifredo compte. Un Wifredo compte tenia jurisdicció sobre Girona desde l' any 888 al 889 (regnat d' Odó), puig consentí en una donació feta per 'l monarca en dit comptat geroní. La diferencia de nom del cambiador ab Fredold, pot ser equivalencia d' Humfred per Wifred y que aquest, l' any 870, no fos compte, puig no es verosimil que en pochs anys, del 856 al 72, dos subjectes, Humfredo y lo compte Wifredo, cambiessen ab lo bisbe la mateixa possessió y la donessen á la Grassa. Aquest cambiador y donador Humfredo y Wifredo compte ¿son un mateix subjecte? Segons los Maurins, no. Diuhen que l' Humfredo del document de l'any 870, era lo marqués de Gotia Humfrido, destituit l' any 864 y que lo Wifredo compte era lo Pilós. Mes no aclaran, com dos subjectes diferents, en lo transcurs d' uns quants anys, setse, que durá lo pontificat

de Fredold, podian cambiar ab lo mateix bisbe la mateixa posessió, quedant ab duas vegadas aquesta en poder de Santa María de la Grassa. Si l' un habia cambiat ab lo bisbe y donat ja l' isla de Lec á est monastir, no s' explica fàcilment com ho faria l' altre. En los documents números 82 y 83 del tomo I de sa gran Historia del Langüedoc, los Maurins manifestan, que lo marqués Humfrido sols s' anomenaba aixís y no Humfredo, de manera que aixís com no 's troba «Wifrido» per «Wifredo,» no 's troba «Humfredo» per «Humfrido.» Diuhen los Maurins, que l' Ananfredo compte de l' any 862 en lo judici de Narbona (doc. 88 del t. I) era lo compte-marqués de Gotia Humfrido; mes la gran diferencia de nom s' oposa á que ho sigués, y res s' oposa á que Ananfredo fos compte particular de Narbona, puig l' any 862 encara no habian ocorregut la divisió de la Gotia en dos governs y l' agregació del comptat de Narbona al marquesat de Septimania.

Considerém, donchs, un mateix subjecte l' Humfredo de l' escriptura de la Grassa de l' any 870 y lo compte Wifredo de las escripturas dels anys 899 y 908. Aquest Humfredo y compte Wifredo ¿es lo mateix compte Wifredo que podia consentir en una donació de drets fiscals (*fiscos*) feta per lo rey de Fransa en lo comptat de Girona? Es dir ¿es Wifredo lo Pilós? (Perqu' es de advertir, qu' en temps del rey Odó (888-898,) no hi habia altre compte Wifredo que manés en dit comptat com feudatari; qual mando queda indicat per aquell consentiment). Lo cambiador de l' isla de Lec es Wifredo lo Pilós, si 'ls comptes Wifredos de l' escriptura de la Grassa de l' any 908 son un mateix y si l' Humfredo de la de l' any 870 no es lo monjo Hunfrido germá de Miró del Rosselló.

Aquell Humfredo sens títol, qu' avans de l' any 870 habia cambiat ab Fredold de Narbona l' isla de Lec y l' habia donada á la Grassa, lo compte Wifredo qu' avans de l' any 872, en que morí dit bisbe, habia fet lo mateix, sembla que son un mateix subjecte per los pochos anys

passats del cambi de l' un al del altre y per l' igualtat del cambi. Que si Fredold habia cambiat ab Humfredo l' isla de Lec, no sembla que la tornés á cambiar ab Wifredo compte, quedant ab duas vegadas l' isla per lo monastir de la Grassa. Aquest Humfredo y compte Wifredo ¿ es l' Hunfrido monjo germá del compte Miró de Rosselló? Apar que no. Hi ha diferencia de nom, sia tan sols de tres lletres; Wifredo sempre es ab *e*, may lo trobém en los documents ab *i*, Wifrido; al pas qu' Humfrido sempre lo trobém sens *e*, may Humfredo, tant al monjo germá de Miró, com al marqués de Gotia destituit l' any 864; no'ns cansem de repetirho. L' Hunfrido monjo no sembla que sigués Wifredo germá de Miró, comptes, de la consagració de Formiguera, ni lo Wifredo de la donació de Senanda y demés á la Grassa, ni lo compte Wifredo que consentí los drets ficals d' Odó en lo comptat de Girona. Tenim en primer lloch la diferencia de noms, encara que reduida á pocas lletres per l' identitat qu' establím entre Humfredo y Wifredo. En segon lloch, l' Humfredo del document de l' any 870, l' any 899 ja es nomenat compte; si hagués sigut monjo, sembla que n' ho hauria estat. Majorment quant mentres ell y Miró estaban alsats en armas per la Septimania, lo Papa Joan VIII los escrigué desd' Arles amenassantlos ab l' escomunió, citant á Miró al concili qu' anaba á comensar á Llió y 's tingué á Troyes y manant á Hunfrido que se 'n tornés á la celda ó anés al concili á demanar perdó. (Carta CCII del Papa.) Miró y Hunfrido no foren escomunicats, quan ho foren Bernard de la Gotia y altres mes poderosos que 'l compte rossellonés; senyal que aquest y Hunfrido obeiren y de de que Hunfrido s'en torná á son monastir.

Podia, sent germá d' un compte, ser titulat compte després de sa mort si no era sacerdot de missa, si sols era profés y podia ser lo compte Wifredo que diuhen los preceptes de Cárlos lo Simple á la Grassa; en aquest cas, si l' Hunfrido monjo, germá de Miró del Rosselló, l' Humfredo de l' any 870 y 'l compte Wifredo adquisidors de

Fredold, de l'isla Lec, avans del 872, son un mateix subjecte; los comptes Wifredos del precepte de l' any 908 son dos subjectes diferents, puig lo Wifredo ab dret de consentir la donació de drets ficals en Girona feta per lo rey Odó, sols podia ser lo compte de Girona y Barcelona, sols lo Pilós y no consta que aquest hagués estat monjo profés ni llech l' any 878, en qual any probablement ja tindria fills, puig ne tingué nou y morí l' any 898. (*Cond. Vind. I.*)

Es particular, que tenint lo compte Miró del Rosselló un germá Huncfrido, segons la carta del Papa Joan VIII, lo qual germá era monjo y deixá la celda per anar ab ell per la Septimania l' any 878, no surti aquest Huncfrido en l' escriptura dels cinch donadors á la Grassa. Podrá dirse que com á monjo res tenia per donar, quan sos germans tenian los bens, inclusos Sesenanda qu' habém suposat en l' article anterior *Deo-dicata* y Suniefrido que suposarem clergue (*clo.*) eclesiastich secular, segons l' abreviatura *clo.* que porta en documents de San Joan de las Abadessas un germá de Wifredo lo Pilós dit Seniofredo.

L' Humfredo de l' escriptura de l' any 870 pot ser Wifredo, per erro de copia ó del escribent del original. Las *W* qu' escribim ara, en aquell sigle ix, com se veu en las firmas de Wifredo lo Pilós y de son fill Wifredo II (*Condes Vind. Facsímile de firmas.*) s' escribian aixís: uu y si la segona u de uuifredus estava poch acabada, posada al devant de la i sens punt semblaria una m y semblaria dir umfredus. D' aquesta confusió pot venir la sinonimia que molts autors, inclusos los Maurins y los de l' *España Sagrada*, admeten entre Wifredo, Humfredo y Humfrido. Pot dirse qu' en lo document de l' any 870 lo nom d' Humfredo porta H y que no cabia confusió entre *Humfredus* y *Uuifredus*, puig la paraula *Humfredus* te dos pals mes, los de l' H. Mes no sabém si en lo document original de l' any 870 portaba H ó no lo nom d' *Humfredus*, com la porta en l' obra del Maurins; no sabém si las

duas *u* de *Uuifredus* estaban de manera que semblassen *Hm* dihent *Hmfredus* en apariencia y al copiar la paraula hi posaren una *u* entre lo que 'ls semblaria *H* y *m* y eran *Uui*. En las lletras d' ánguls y ratllas rectes es fácil en lo manuscrit que l' *U* sembli *H* y las *ui* semblin *m*.

La mort del bisbe Fredold de Narbona l' any 872, dat indubitable, indica molt qu' eran un mateix subjecte l' Humfredo y lo Wifredo compte que cambiaren ab ell l' isla de Lec y la cediren á la Grassa. Si aquest Humfredo hagués sigut l' Huncfrid monjo germá del compte Miró del Rosselló, sembla que 'ls documents l' haurian anomenat Humfrido, Humfredo y no Wifredo compte. No consta que dit monjo se casés y fos compte després de l' any 878, en que lo Papa Joan VIII l' hi mana tornarsen al convent. No consta que Wifredo lo Pilós hagués estat monjo avans ni després de ser casat y compte.

Lo document de l' any 870 qu' habém citat, ab son Humfredo, nom semblant á Wifredo y á Huncfrido, nom del monjo germá del compte Miró del Rosselló, germá també d' un compte Wifredo, (consagració de Formiguera) es qui 'ns obliga á discutir l' Huncfrido comparat ab Wifredo lo Pilós. Ja diuhen los Maurins que aquest tenia un germá Humfrido, monjo; mes sols ho deduheixen de l' hipótesis, molt fundada y per ells fet cert, de que Wifredo lo Pilós y Miró ó Mir del Rosselló eran germans.

L' Humfredo cambiador c'e l' isla de Lec ab Fredold y donador d' ella á la Grassa avans de l' any 870, era lo Wifredo compte qu' habia cambiat dita isla ab lo mateix bisbe y l' habia donada á la Grassa; podia ser molt be lo compte Wifredo que l' any 878 ó 88, junt ab Sesenanda, Suniefrido y 'ls comptes Rodulph y Miró, doná *Pratas* á la Grassa, podia ser igualment molt be lo compte Wifredo qu' habia consentit drets fiscals del comptat de Girona confirmats á la Grassa per precepte del rey Odó. Aquest compte Wifredo era los Pilós; en temps d' Odó (888 á 898,) sols ell tenia en lo comptat de Girona dret

per tal consentiment, donchs per esta part, es cert que Wifredo lo Pilós es lo d' aquestas escripturas de la Grassa, (la de Sesenanda y demás, y las de Cários lo Simple,) es lo compte Wifredo donador de Pratas y de l' isla de Lec á la Grassa, cambiador per l' isla ab Fredold y anyadim nosaltres, es l' Humfredo qu' avans del 870 habia fet aquest cambi. Per esta part tenim que Wifredo lo Pilós era fill d' un Suniefredo y un' Ermesinda.

L' identitat de noms en un mateix país y un mateix temps, quan los noms son en un yaltre poch frequents, es un fonament molt racional en aquesta classe d' investigacions históricas. Fundats en ella En Vic y En Vaissete, estableixen ab molta rahó sa genealogía de Wifredo lo Pilós y en ella, qu' era lo Wifredo compte qu' en l' escriptura de donació á Cuxá feta l' any I de lo rey Cárlos, posada per En Baluzi l' any 898, per dos comptesas y tres comptes, firma en segon lloch sens constar en lo comensament de la donació.

No cal fer cas de qu' en l' escriptura de l' any 870 Humfredo ó Wifredo no porte lo títol de compte, porque en los documents dels monarcas d' aquell temps, moltes vegadas no 's dona dit títol als que 'l tenian y en altres documents lo portan.

Lo compte Wifredo citat en l' escriptura de la Grassa de l' any 908 per haber consentit los drets fiscals del comptat de Girona donats per lo rey Odó á dit monastir, ni podia ser sino Wifredo lo Pilós, puig de l' any 888 á 898 cap altre compte d' aquest nom tenia tal dret. Es lo compte Wifredo cambiador ab Fredold y donador de l' isla de Lec, si aquest no era lo monjo Huncfrido germá del compte Mir; ja queda probat que no ho era. Mes tant si lo cambiador de Lec era Wifredo lo Pilós, com si no ho era, no s' aclareix per aquesta via la genealogía del capdill de nostre país en aquella temporada. Mes serveix per lo cas l' escriptura de la Grassa de Sesenanda y demás; la qüestió de la fetxa ó data, referida al any 888, comparada ab la de consagració de Ripoll (20 d' abril de 888), es l'

argument oposat á que 'l Wifredo donador ab Sesenanda y 'ls altres, fill de Suniefredo y Ermesinda, sia lo Pilós. Las esplicacions que habém búscat á la firma d' abduas escripturas per Wifredo lo Pilós y donadas en l' article precedent, no 'ns satisfan, no destruheixen l' argument d' En Prosper de Bofarull. Mes En Vic y En Vaissete, en lo segon tomo de sa gran obra diuhen, que l' escriptura de Sesenanda y demés pot ser no es de l' any 888, com las de consagració y dotació de Ripoll; sino de l' any 878. Cárlos lo Calvo morí per l' octubre del 877; l' abril y lo maig del 878 eran del primer any de sa mort. Ademés morí sent Emperador y son fill Lluís II lo Tartamut no fou reconegut immediatament en lo mitjorn de Fransa, ahont es la Grassa; sino que l' alsament del marqués de Gotia Bernard de Rorigo contra lo nou monarca, explica be que no 's datés per l' any d' aquest y estessen los habitants esperant si lo monarca seria, al acabament de la lluyta, Lluís ó Bernard. Tot aixó correspon ab lo *medii anno quod obiit Karolus Imperator...* (pot ser *Christo*) *regnante rege expectante... tenenda...* qu' es la data de l' escriptura de dits cinch donadors. Lo marqués de Gotia Bernard, «memorable príncep dels Godos, anaba en son comptat com un rey» (*memmoralis prínceps gothorum Bernardus... in comitatu suo qui ut rex ibat*), diu la relació de la troballa de las reliquias de San Bassili á Nimes l' any 878, y parla d' ell, escrita per un contemporáneo, com d' un monarca. ¿Qui sab las paraulas, esborradas, qu' anaban al devant y al darrera de la *tenenda* en dita fetxa? ¿Y las que hi habia entre las paraulas *facta hoc... oppositionis nostre...* que van al devant de la data... *medii* etc.? Tal volta haurian aclarit mes l' any de la data. Las circumstancias polítiques d' interregne l' any 878, al morir Cárlos lo Calvo Emperador y l' any 888, al morir Cárlos lo Gras, Emperador també, pero destronat dos mesos avans, foren idénticas.

Lo mateix abad Suniefredo tenia lo monastir de la Grassa l' any 870 que lo 890, com se veu per un precepte

del Rey Odó fet l' any 890 (Hist. gen. Lang. II, ps.); aixís tant l' any 878 com lo 888, hi havia un mateix abad ó un abad del mateix nom.

Cárlos lo Gros morí lo 3 de Janer de l' any 888; podria dirse que 'ls mesos d' «abril y maig de l' any que morí Cárlos emperador,» (data de la tant discutida escriptura de la Grassa), corresponen mes al any 888 que al 878; mes també pot dirse, que l' any de la mórt de Cárlos lo Calvo emperador, comensá per l' octubre del 877 y acabá per l' octubre del 878, corresponent á dit any lo maig del mateix 878.

Queda desvanescut l' argument de sa data comparada ab la de Ripoll, que presenta la donació de Sesenanda y'ls demás, si 's refereix al 888, lo qual procurarem desvaneixer avans, suposantla fixament de dit any y prescindint de l' interregne d' uns deu mesos ab qu' estigué lo mitjorn de Fransa desde la mort de Cárlos lo Calvo (octb. 877) fins al concili de Troyes (agost 878).

No li sabrá mal al lector, que avans de passar á altra part de nostra relació, li doném los principals fragments de l' escriptura de donació á la Grassa, qual fetxa acabém de discutir, ja que probablement no s' ha publicat encara á Espanya.

*In nomine Domini nos simul in unum donatares, id est, Sesenanda, Suniefridus, Wifredus comes, Rodulphus comes, Miro comes, Suniefredo abbati vel cuncte congregatione Sancte Marie Urbionensis monasterii qui ibidem Deo serviunt vel servire cupiunt. Certum est enim et cunctis bonis hominibus cogitum manet quia placuit in animis nostris et placet ut vobis aliquid donaremus infra territorio Helenense, in comitatu Confluentano, in villa quæ dicitur Pratas; donamus vobis ipsa villa jam dicta alodem parentum nostrorum ab omni integritate et affrontat.

 donamus ob omni integritate cuncte congre-*

gratione Sancte Marie propter remedium domni Suniefredi genitoris nostri vel domnæ Ermesindæ genetricis nostræ sive propter remedium et genitores nostri et nos veniam mereamur accipere.

*Facta hæc oppositionis nostræ
Madii anno quod obiit
Karolus imperator regnante rege expectante
tenenda Sig. Sesenanda.*

*Sig. Suniefredus. S. Wifredus. S. Radulfus. S. Miro.
Sig+num Chixilanes. S. Desindus. S. Jauris. S. Blorago.
S. Oliba. S. Wuifredus. (Ex archiviis Grassæ.
Hist. gen. de Lang. I. Pr. CXII.)*

Habém senyallat ab blanch los llochs ahont lo document estaba il-legible y ab punts los fragments que pasém per alt per innecessaris al objecte de nostre escrit.

Reparém com l' any 878 aquestos subjectes donaban Pradas á la Grassa, com si parlessen d' haberla donada avans (*placuit, va plaurer, ut donaremus, que donessem*) ó d' haber promés donarla y que l' any 870 ja Cárlos lo Calvo confirmá la possessió de Pradas á la Grassa; senyal de tenirla ja est monastir. No consta qui habia donat Pradas á la Grassa avans de l' any 870; pot ser l' habian donada los pares de Sesenanda y'ls demés, pot ser aquestos mateixos l'hi habian pres mes endevant dita vila y la retornaban l' any 878. Aquest donar, pendrer y restituir ó després tornar á donar, no era en aquell sigle cosa rara, encara que 's tractés de monastirs.

J. NARCÍS ROCA

(Acabarà.)

LO SIGLE XIV

Lo sigle XIV es un sigle de Febra y de Follia. En ell no hi ha res que siga normal; tot está perturbat de diverses maneres, y cada una de las perturbacions que l' agitan se propaga rápidamente per lo contagi. Las epidemias materials y morals es lo que mes lo caracterisan. Sa historia cap entera dins la de la Patología. Sembla que sentis aproximarse l' agonía del mon feudal y 'l naixement d' un altre de distint. En lo que sofreix aquest sigle hi ha quelcom dels esbatechs del morir y dels dolors del part. Lo seu bojejar apar lo deliri de la sibila avans de la profecía; no es la bojeria de la imbessilitat, sino la del geni. Y com si volgués empenyer la edat que s' en vá y preparar lo terreno á la que vé, 'l Diable muda la generacio á corre cuita. La Mort extermina per la peste rápidamente la gent ja vella y l' Amor s' afanya á produir la nova per l' adulteri.

A partir de la segona meitat del segle XIV tota la Europa está com esperitada; tot bamboleja, tot se somou, tot balla y tot tremola l' mateix que una corrent verteginosa moves á la vegada las colectivitats y 'ls individus. Y surgen tantas y tals extravagancias que no pareix sino que tots tingan al cos l' esperit maligne. Las especies vingudas d' orient, los alterants del sistema nerviós posats en boga pe 'ls alquimistas y las bruixas; la calor que arriba al grau máxim produeixen una sobrecitació febril en totas las naturalesas. L' imaginació 's desborda las passions se desenfrenan, l' Amor arriba al paroxisme.

Ab lo predomini del Amor la dona impera en absolut; ella regna en la virtut y 'l vici, en lo Cel y en la Terra. Eva origen del pecat, condemnada per Ildebrand (1) redimida després per Abelardo en la persona de seva sabia amiga Eloisa, es divinizada en aquest segle; la Verge es lo Deu de la época. Los franciscans la exalsan fins á la prevaricació, los domínichs persegueixen en son nom las eretgias fins á l' extermini. En la divinitat s' adora lo carácter de verge y no 'l de mare; se la representa sobre la lluna illuminant lo mon ab sos raigs esblanqueits; la Deesa torna á morar, mateix que en Efeso, en l' astre femení de la nit. La teología que acabava de dar per obra magna la *Imitació* preferia per símbol la llum reflectada á la llum propia. La preponderancia de la dona en l' Asia anterior naixent del culte de la Naturalesa, encar que ab formas grosseras tendia á la fecunditat; l' idealisació caballeresca es esteril. No podent residir l' Amor entre esposos segons sentencia dictada per las mateixas damas (2), sols existeixen amors platonichs, delirants, sobreditats, impossibles. Res del afecte tranquil del matrimoni. L' ideal s' ha sortit de la

(1) Sapiguda es la revolució que provocá contra la dona Gregori VII per obligar als eclesiástichs á deixar sas mullers y barraganas, y viure en estat cast.

(2) Veiges l' *Roman de la Rose dont toute chose d' amour, y est close*, par Jean de Meun.

honradés en aquest sigle; lo furor amatori ho legitima tot, adulteri, sacrilegi, incest, que cuan be s' estima en re's repara (1). Y s' estima per estimar no per reproduhirse; l' Amor se converteix en un fí de la vida, d' un medi que era pera perpetuarla sobre la Terra. ¿A qué la reproducció? ¿Per ventura no ha sigut condemnada al serho la Naturallesa entera? Efectivament avans que la Verge eclipsés á la Mare, lo Fill mártir habia substituít ja al Deu Pare per complert (2).

La dona aixís com es divinizada en lo cel també es la predilecta del infern. Ella es la novia del Diable. En lo *dissapte* ella presta allí son cos per l' indecent sacrifici de la *Missa negra*. Y las dos idealisacions, la del be y la del mal influeixen poderosament en la Terra. Pero com en aquest sigle tot está capgirat al influir cambian los papers: la Verge protegeix amors sacrilechs (3) y salva de un just cástich als adúlteros (4) mentres que la esposa de Satanás cura cruents desfícis y dona la mistura del olvit als infelissos que tenen l' ánima torturada.

No hi ha extrem á que la dona no hi arribi. En la persona de Beatriz de Portinari se la proclama encarnació vivent de la Teología y se li dedican sermons en las Catedrals en los que se la fá pujar trasformada en una Deesa

(1) Sentencia d' Ermengarda de Narbona.

(2) Es notable que en tota la edat mitja lo Deu Pare, lo Creador, no te ni un altar ni un temple; sols al sigle XIII comensa á trobarse alguna representació d' ell en un lloch secundari, y molt reduít, y sabut es que las dimensions denotavan l' importancia del personatge en la edat mitja. Sols al sigle XV comensá á pendre importancia per tenirla ja en lo Renaixament. Didron *Histoire de Dieu avec approbation de l' archeveque de Paris*.

(3) A Fransa en aqueix segle se popularisá la legenda següent. Una monja devota de la Verge, estimava follament un caballer. No podent resistir ja á son amor, un dia abandona lo cor, per anar á pecar ab son amant. En sa ausencia la Verge María ocupá lo seu puesto, fins á la tornada, y aixís sucsehí moltras vegadas.

(4) Vegis en Herasme d' Hutten *Alchimie*. Lo cuento de l' amant sorpres per lo marit, al que la Verge aixamplá la finestra per que fugís.

fins lo tabernacle del propi Deu (1). Regna y persegueix al crim després de morta quan es Agnes de Castro. Ab lo sol recort de sa bellesa alimenta la flama del geni del immortal Petrarca. S' enlayra al cel y parla ab l' Etern Pare quan es Catarina de Sena. Si 's diu Margarida Waldemar funda imperis en lo Nort cual nova Semiramis. En l' encantadora personade Cristina Pisano sobrepuja als poetas en inspiració y sentiment. Escandalisa y espanta á la Fransa ab los disbauxes y fí trágich de Margarida de Borgonya y Blanca de la Marche. Si es Filipina d' Henao lliberta á Inglaterra y funda l' Universitat d' Okfort ahont hi acull als sabis fugitius d' altrás païssos. Encent en guerra la Bretanya ab los exércits manats per dos Joanas; y corona 'l crim al casarse la de Napols ab lo qui fou l' assessí del seu marit.

En aquesta época tan perturbada l' home se sent doble. La escentricitat l' invadeix á pesar seu, sent atraccions que no vol sentir, verifica actes que no aproba sa conciencia, sa voluntat es impotent contra sas tendencias, lluyta ferament ab si mateix, es boig y n' te conciencia; y aqueixa horrible lluyta interna que caracteriza á tota la edat mitja calificada de possessió demoniaca arriba en aquest sigle á un tal grau que molts teolechs no se la poden explicar sens' admetre en cada home dos ánimas distintas l' una feta per Deu, l' altre pe 'l diable que estan dins de son cos en guerra eterna.

Lo dimoni que fins alli dominava per la rehó la desorganisa y aquesta desorganisació se tradueix en tot lo extern.

(1) Lo poema del Dante en son sigle no fou popular. Sols prengué boga entre los telegs Tomistas. Eixos en las Catedrals predicaren que Beatriz era la personificació de la teología, y poch se 'n faltá per que se li tributés cult com á una divinitat. Aixó ha fet dubtar á algun crítich modern de si dita Beatriz era un sér real, pero Fauriel ha trobat documents que proban que la Senyora Beatriz de Partinasi era una dama d' aquella época que sostenia relacions amorosas ab Dante, ben poch platónicas per cert.

Veyeu sino los vestits de la época. Los cavallers portan las calsas colants, las ajustadas jaquètas de Boemia y que dibuixan la figura per complert y que ab las llargas y tallarucadas mànegas ab *barbas de crach* converteixen l' Home en un ser alat. Sabatas ab punxa com l' urpa del dimoni; gorras ab plomas de gall ó de pavo real que semblan las antenas d' un insecte: y aqueixas robas de colors llampan son desguitarradas com si 'ls hagués fet un sastre en un moment de bojería barrejant parts eterogeneas de vestits diversos; res hi ha en ells de simetrich; si la dreta es rallada la esquerra es llisa y 'ls seus colors son enterament contraposats; y á mes los clapan horribles drachs verts, rojas cucas-feras, lleons daurats, ó áligas negras, la boca oberta, la llengua de llansa, las alas estas, ab las urpas amenassadoras y no falta qui porti espargits per sos habits abigarrats, lletras y solfas que son lo geroglifich ab que ostenta lo seu pensament íntim. Las armaduras de la época semblan dimonis buydats per que en son interior se hi allotgi un sér humá. Empavonadas ó brillants, segmentadas, plenas de placas ó cobertas de escatas, semblan la closca d' un crustáceo ó presentan l' aspecte d' un reptil ó d' un insecte. Lo casco ha perdut sa sensillesa primitiva, sas escletxas y furats ó sa bisera y sa celada fan semblarlo una cara de metall que fá ganyotas, y las banyas ó 'l gros drach ab que remata y 'ls llambrequins escarolats que 'l vent agita com fantástica cabellera acaban de fer d' ell la testa d' un monstre infernal. Aquells caballers muntats en sos caballs cuberts de clapas de ferro y de gualdrapás viroladas mes que guerrers pareixen bestias demoniacas.

La dona no 's queda enrera en aceptar la librea del Diabre. Si escota 'l gipó en punxa per ensenyar lo naixement dels pits, ajusta son peu dintre del punxagut calsat, arrossega cua com l' escorpí y la serpent, y tacan també sos vestits enlluernadors monstres negres, blanchs ó rojos, y termena son pentinat ab lo punxagut cucurutxo ó ab lo gegantesch *hennin* de duas banyas sobre las quals flota 'l

crepó d' or com la bandera que ha plantat lo diable al cim del castell en senyal de triomf (1).

Per mes escandol las classes cambian los vestits: lo manestral vesteix l' ample hopalanda brodada d' or, y la roja gramalla forrada de pell blanca com lo Rey y 'ls alts personatjes, y 'ls Reys en cambi se presentan ab un gech llís y una gorra greixosa ab xapas de plom per tot adorno ó amagánt la cara dintre de la caputxa del falconer quan no entran per las tabernas embossats en la plebeya capa de panyo negre.

Y aquest carácter insensat també l' Art el presenta. L' arquitectura, á últims del sigle arriba á ser delirant y febrós. Se multiplican las agullas; sobre de cada campaná se n' alsan d' otras; se trapan las torras; se penjan galerías com en l' ayre; tot es ja prim, tallarucat y mogut. Invadeixen los capitells y bases una munió de figuras que s' empenyan per caberhi. Los sants se sostenen per miracle á la punta dels pinaculs; 'ls diables guaytan desde lo alt dels terrats y las cornisas; mil animals fantástichs surten de las parets com si volguessin escaparsen. Los edificis semblan adquirir animació y vida.

Lo gótic alemany se torna espinós; tot en ell es punxagut y sech, tot en ell está trevallat y retorsut; las estátuas dels sants se estiran y pateixen; las verges esllanguidas ploran sanch, los cristos que ensenyan lo costellam agonisan del trismus. Las parets están acribilladas de rosetons y ogivas; las afilligranadas agullas furadan 'ls nuvols; com si ab sa punta volguessin arribar al cel ó enfitorar alguna estrella; las cresterias escupen escardots; las llansas dels reixats esplotan per la punta en rams d' espinas; en las barras de las reixas s' hi entortolligan gatosas de ferro; las llantias están sostingudas per drachs voladors que suan punxas. Tot sembla inspirat en lo martiri; recordantho no

(1) Aqueixa manera d' arreglarse y vestirse durá fins á la mitat del segle XV.

mes, li sembla á n' un que 'l servell se li esgarrinxa. A Nurcemberg la pedra sofreix y 'l ferro está nerviós.

Y mentres en lo Nort los edificis se dissecan fins quedar-se en sas carcanadás de ferro, al Mitx dia, á Sicília, á Milan, á Barcelona, á Burgos y á Toledo l' arquitectura gòtica presenta com una eflorència, y la pedra arriba á perdre son caràcter. Se rissa, se broda, se festoneja, se retalla; brotan fullas y ponsellas del granit; 'ls capitells semblan lletugas, las parets floreixen. A las gárgolas, á las claus, als culs de llantias, als frisos, á las cartelas, véuen-shi caras que fan ganyotas, caricaturas alegres, ó escenas lascivas; tot está ple de figuras que 's bellugan.

Las columnas se estiran, se juntan, se entortolligan y 's cargolan: las baranas semblan madrèporas, los altars blondas d' or, los doserets y cadiras de cor, brodats crespons d' Holanda. Se fan galerias imposibles, se construeixan portadas ahont tot se mou y tot gira. Los edificis semblan ja un guarniment escentrich d' un dia de festa.

Lo mateix que la arquitectura, la literatura participa del caràcter insensat d' aqueixa época; es conceptuosa y sobreditada; en mols pochs casos persegueix un ideal de justicia; casi sempre desconeix la moral. Es caballeresca y grossera á l' hora; riu en los *fabliaux* y suspira y 's plany en los *romances* en los lays y virolays. Confon l' amor diví y l' amor humá. Cada poeta legitima sa passió adúltera ó sacrílega las mes de las vegadas, fent de sa querida una divinitat que enlayra fins á posarla entre 'ls astres. Y aqueixa extravagancia en los vestits, aqueix deliri del art, com procedeixen de la lluyta interna, del desbordament de las pasions, van acompanyats del desgavellament de las costums y de los actes públichs. Lo cap esbojarrat, lo cor pervertit, y 'l cos sobrescitat..., per forsa es lo diable y no Jesus lo qui governa en aquest segle.

Hi ha en los regnes guerras fraticidas; s' arma 'l germá contra 'l germá; (1) 'l pare s'burla del fill, lo Rey se riu del

(1) Véginse las guerras de York y de Lancaster, la de D. Pere el Cruel y son germá D. Enrich, la de D. Pere IV d' Aragó ab son germá lo de Mallorca etc., etc.

Papa(1). Boigs coronats governan tots los pobles. Un Pere admira Castella ab sa justícia estrambòtica; Carlos VI con-mou al mitjdia de Fransa ab sas prodigalitats inútils, y á París ab sa furiosa bogeria; las genialitats de Pere IV d' Aragó revoltan á Catalunya y á Valencia; Pere de Portugal balla pels carrers ab lo seu poble al só de las trompetas; governa Inglaterra l' atolondrat Ricard II; Wenceslau escandalisa l' Imperi ab sas borratxeras; Joan Visconti comunica á Italia sas escentricitats; dos califas d' Orient renegan de Mahoma; fins al papat arriba la follia. Tres papas se disputan l' imperi de la cristiandat ab sas extravagancies; lo aragonés Benet XIII, tossut, se tanca dins lo castell de Penyíscola, y escomunica á tot lo mon que li fá guerra.

Y 'ls prínceps no son mes que la imatge viva de sos pobles. En mitg de las desgracias de la época una alegría frenética embarga á la gent. La festa dels boigs se celebra ab una solemnitat que enlluerna, la dels ignocents, retenteix per las naus de las esglesias, l' asa puja als altars, los *misteris* dels martirs degeneran en farsas grotescas, la passió del Cristo va barrejada ab episodis de la mitología pagana. Se riu ab furor y fins ab rabia. Lo dolor explota ja ab riallas. Lo fúnebre y lo que deuria inspirar compassió diverteix. La ganyota del penjat, los crits dels que li pegan, la desgracia del cornut fan rebentar de riure. L' orgía trona en los castells mentres la fam assola las comarcas. Surten predicadors visionaris: un predica la fí dels reys (2) un altre la dels papas (3). Se popularisan llegendas qu' esparveran; lo preste Joan, lo Jueu errant y l' Anti-Crist deixan astorats á tots los pobles. La epilepsia acompanya ja á la bogeria, tothom se con-mou, tothom tremola y balla. Lo ball de San Víctor sardaneja per las plassas; las bruixas ballan d' esquena á esquena per las nits en lo *Dissapte*.

(1) Lo Rey de Fransa guerreja contra lo papa d' Avinyó.

(2) Fra Pere Roba Tallada, (Rupascisa).

(3) Exímenes-Professies.

Ballan també los reys en jochs de cartas. La Mort fá dansar á 'ls mortals y espantan la Europa las representacions de la *Macabra*. També vol ballar la Terra y 's senten terratremols. Y 'l firmament com contagiát presenta l' espectacle esglayador d' un ball d' estrelles. Fins al Cel han arribat las convulsions. Y per termenar dignament, aquest gran sigle mor en mitj dels espatechs de las bombardas que llansan pilotas de foch per medi de la tremenda esplossió de la pólvora.

POMPEYO GENER.

LO ROMIATJE

À

NOSTRA SEÑORA DELS ÀNGELS

STICH molt conmogut, agradablement afectat, ple de consol, rascís d'esperansa.

Vaig esser, ahí, un dels concurrents al imponent romiatge que 's feu á l' antich Santuari de N^{tra}. S^{ra}. la Verge y Mare, Reyna dels Àngels, situat al bell cim de l' alta montanya, quals rampeus, que s' extenen, en distintas direccions, á horas de distancia del mateix cim, penetran, respectivament, en las diversas comarcas de la part oriental de nostra Catalunya, relativament conegudas, desde temps inmemorial, ab los noms populars de la Selva, que tè per capital natural á Girona; Empurdá gran, que á mitjdia limita 'l Ter, essent Figueras son poble-cap; y Empurdá petit, que al mateix indret termenan las enlayradas serras, per 'só nomenadas *Gabarras*, y que tè per centre l' antiga Fontanet, la vila del Bisbe, la Bisbal.

May havia assistit á una festa tan hermosa, tan poética; que tan parlás al sentiment y, al mateix temps, á la intelligència.

Durant la meytat del matí, per tots los camins que, desde aquellas pobladas comarcas, conduheixen al venerable casal de la Verge, anavan pujant comitivas, representants dels nombrosos pobles que voltan la extensa montanya y d' altres més enllá situats, alguns d' éstos, fins á la distancia de sis horas del santuari; las quals, de lluny oviradas, semblavan vistosas cintas, que, pintadas de blanch en sa part anterior per los tan modestos com graciosos mantells y caputxas de las donas y, després, de bermell per las catalanas barretinas, onejavan ayrosament per aquellas boscosas fondaladas, mogudas pèl fresch vent que regnava, alentant als romeus en son penós ascens. Totas eixas collas de peregrins portavan estandarts, banderas ó ganfons, ab emblemas religiosos; á totas precehia llur Reverent Párroco; y, en algunas, devan de las banderas, hi anava la bisantina creu de plata de la Parroquia. Quant foren més prop, de totas pujava, fins á l' alberch de la Reyna dels Ángels, l' armónich y melodiós só de cants de Fé, de fervorosos prechs á Dèu per la llibertat de sa Iglésia, per la del venerable Vell y Sant Pare que vuy la dirigeix, en mitj de la tempesta, ab tanta serenitat y esfors; y de llohansas á la Verge María que, com es costum, s' entonavan després del reso del sant Rosari.

Així que hagueren arribat al expressat cim de la montanya, ó sia al esbelt Puig-Pujol, totas las comitivas de peregrins; lo santuari de la Verge no pareixia edificat sobre una coma natural, sinó sobre un mont de sers humans, ja que la voltavan apinyats y germanalment pugnant per' entrar en la esglesia y saludar á la Mare de tots, de deu á dotze mil personas: de manera que, 'l nostre peregrinatge, ha estat lo més nombrós, fins ara, de Catalunya y, per lo tant, d' Espanya.

Mes, no es aixó lo principal, sinó lo fervor religiós, purament religiós, de que tothom se sentia omplert; la devoció y tendresa ab que tothom pregava á N^{tra}. S^{ra}. dintre de sa capella; ab que vá ser ohit, per tothom, l' ofici que celebraren y cantaren mólt Reverents Sacerdots en

l'altar de campanya que se havia improvisat prop del santuari; ab que tothom escoltava s'identificava ab las paraulas que alguns eloqüents predicadors, en distints punts col·locats, dirigiren, en seguida, als romeus.

Aqueix fervor religiós, aqueixa especial tendresa, la unitat y universalitat de tan bells sentiments, produhiren; ja, de moment, un conmovedor resultat: la més grata consideració, lo més tendre carinyo dels peregrins entre sí. Allí hi havia barrejada gent de diverses comarcas, de tot estament, de tota condició, de tot ofici, de tota professió, de tota edat; y, tots, se tractavan com á germans, ab la més espontánea, sensilla y coral atenció, apesar de las inevitables trepitjadas y empentas, á pesar de totas las molestias que lo, per molts, llarch viatge y la reunió de tanta multitut, en reduhit espay, havian necessariament de produhir.

La impressió que tot aixó m'ha deixat; la recordansa de las altrás peregrinacions, ja efectuadas; las que se preparan, á més, en nostra Catalunya, en tota la nostra Espanya, y en tot lo mon católich; nó sols á llocs destinats desd' antich, en cada país, al cult religiós, sinó fins á Roma; lo recort de las Creuhadas alsadas al crit entussiasta de Pere l' Hermitá, y l'imatge d'aquestos romiatges contemporans alsats al crit d'angústia del successor d'en Pere, primer Vicari de Jesu-Crist en l'Esglesia; l'organissació autonómica dels pobles, en l'Etat Mitjana, ja tinguessen lo regiment monárquich, com la nostra Corona d'Aragó, ja estiguessen constituits en república, com l'Helvécia, Génova, Pisa, Florencia..., organisació nascuda al calor del sentiment religiós y á que contribuiren los excessos de la centralissació burocrática del Imperi romá; la diversitat de rasses que, en sa cayguda, l'invadiren y trossejaren; lo mateix estat d'anarquía y de guerra en que quedaren las diverses comarcas que l'havian format, en qual estat tothom s'acullia als centres de resistencia que s'anavan constituent, governats per los més ardots varons; la restauració del municipi y la organisació, dintre d'ell,

del treball, al venir la pau; l' autonómica independència de l' Esglesia Catòlica, y també sos sacrosants dogmas y divins preceptes, que realsan la dignitat del home y, al mateix temps, li imposan respecte al que exerceix autoritat en nom de Dèu, manant á éix que no falte á las sagradas obligacions necessariament annexas á la mateixa, que no traspasse lo círcol d' ella convertintla en despotisme, en fí, que no abuse de tal autoritat en nom del diable; y per últim, l' elevació del matrimoni á *Sagrament*, que purifica eixa unió y comunica immediatament al varó l' autoritat de *cap de Familia*, enrobustint aquesta, (qu' es l' arrel de la *natural* organisació autonómica,) retornantli la patriarcal que Dèu li doná... Tot aixó, repetesch; eixa semblansa entre las dos épocas, per l' esperit religiós que de tan magnífich modo s' aixeca en la nostra, en l' actualitat, junt ab l' esperit autonomista, ja que aqueixas grandiosas peregrinacions, aqueixas fortas protestas, aqueixas entussiastas adhesions, se fan en casi tot lo mon católich, á pesar dels estats, també *centralisadors y burocrátichs*; irresistiblement me impel-leix á esclamar, ab alegría: ¡No!... Tan espontáneas, unánimes, imponent y públicas manifestacions católicas, no se havian vist, maymès, desde las Crehuedas!... ¡Ah!... Estam á las portas de l' Etat Mitjana!...

Si: estam, de retorn, á las portas de l' Etat Mitjana; y no retrogradam, com no retrogada 'l viandant extraviat per lo que creya *dressera*, que, dut per ésta fins á la rellicant vorada d' un abim, torna espantat á trobar y seguir lo *camí ral*, á fí de continuar avant, avant sempre, *dintre d' ell*, fins á alcansar, completament, l' objecte de son viatge; que, si es lo *comú*, lo d' *esta vida*, sols se troba *mès enllá d' ella*.

Tota persona verament il-lustrada ó tan sols de bon sentit, que no sia portada per la passió ó deturada per l' egoisme, regoneix, si no confessa, que aquet período de temps, que s' en diu l' Etat Moderna, perquè l' ha històricament distingit, en nostra Europa, aixó que se nomena

civilisació moderna, no ha sigut més que un *gran extraviament* en la tan recta com magestuosa marxa que, per entremetj de tota mena d'obstacles, anava seguint la societat en l'Etat Mitjana, tenint per guia lo sentiment religiós, lo sentiment catòlich, y ensemps l'idea autonómica: sentiment é idea del tot armónichs y que tan bè expressa aquell hermós lema de «*Dèu y Pàtria*».

La supèrbia satànica; que impel-leix á la resistència y fins á la negació de l'autoritat de Dèu en la societat civil, fou lo que iniciá aquesta Etat Moderna. Ficada, aquélla, dintre del cap d'alguns potentats de la terra, governants de pobles; fèulos oblidar de que 'l poder que exercian venia del Cel, y per lo tant, de las graves obligacions á que 'ls subjectava; y tractant, en son orgull, tan sols d'extèndrel', anaren absorbent totas las forsas y autoritat que residian, per son regiment interior, en las diversas societats que havian constituït y extés, la civil, disolent las mateixas, á lo menos baix son caràcter essencial, y restaurant d'esta manera lo pagá *cesarisme*, fins que 's toparen ab lo poder de l'Esglesia Catòlica, que representa y exerceix en la terra l'autoritat de que la revestí lo mateix Dèu y que, per 'só, segons promesa d'Ell, es *indestructible*.

En tal conflicte, vingué á ajudarlos la mateixa supèrbia satànica suscitant lo *lliure exámen*, que no es altra cosa que la negació de l'autoritat de Dèu en la ciencia; y, nasqueren d'èix y del *cesarisme*, lo *protestantisme* qu' es la resolta negació d'aquella autoritat de Dèu, que exerceix l'Esglesia, y lo *regalisme*, qu' es lo *protestantisme vergonyant*.

Com del mal no pot náixer lo bè, ni, per lo tant, res de bo del *cesarisme*, ja sia sols incipient, ja 's trobe en l'estat extrem á que acabam de dir havia arribat; per una falsa reacció produhí ést, alas horas, lo *liberalisme*; que, recullint, ab fruició, l'herència del mateix, la ha extés y *millorat*, AB IGUAL TENDENCIA, *centralisantho* tot, com á contrari de la idea autonómica; *secularisantho* tot, com á adversari de la autoritat de Dèu.

Ab una paraula..... (digamho ben net y clar, ja que 'l valor y la senceritat son virtuts); aquesta enaltida *civilisació* moderna, en religió nos ha portat de la *protesta* al *ateisme*: en política, del *cesarisme* al *liberalisme*, qu' es lo cesarisme en molts, y que aixamplant, per absorció, l' estat fins á no deixar, ja, entre ést y l' individu, cap moderador intermedi, ha arrastrat la societat á una lluyta sens treva, nó entre l' *autoritat* y la *veritable llibertat*, que son germanas que s' estiman y sempre están amorosament abrassadas, per lo que llansant aquélla nos hem quedat sens la última, sinó entre lo *despotisme* y l' *anarquia*, barrejantshi, fá temps, com á tercer,—que, un xich tapat anima á l' un, y sens visera combat ab l' altra, per' quedarse á la fi ab tot,—lo esgarrifador *socialisme*. Fins la Filosofia y l' Art, fortament impel·lits per las corrents de tan pudentas ventadas, ab las rodas del *lliure exámen*, del més *descarat racionalisme*, han devallat fins al *materialisme* que, per certa especie de inconseqüent decoro, s' en diu en aquélla *positivisme* y en éix *realisme*.

Aquéstos son los tristos y desencisadors resultats de la pretesa *civilisació* moderna: á n' aixó ha portat necessariamente lo *progrés indefinit dins la terra*, lo *progrés sense Dèu y contra Dèu*.

Peró..... deixemla estar, pus que val tan poca cosa, y tornem á nostre romiatge á la Verge dels Àngels; ja que encara dura, ja que no han acabat del tot sas conmovedoras escenas.

¿Sentiu?... Per tot arreu los pobles tocan campanas, al tornar á ells los romeus, cantant himnes á la Verge y clamant per la llibertat de la Esglesia.

Y... ¿qué diuhen aquéllas alsant y espargint sas sonoras veus en l' ayre? . . Á qué tocan?...

¡Ah!... ¡Gracias á Dèu!... Tocan á morts, sí, á morts, per la civilisació del *Renaixement*, que no ha donat á las nacions sinó estats *burocrátichs*, estats *xucladors*, estats *cesaristas*, *mono* ó *poli-personals*, estats *omnipotents* y ensemps (lo que es pitjor) *descarada* ó amagadament *ateus*,

Sí, á n' aixó tocan; y... *¡á bateig!... ¡á vius, per la vera renaixensa, per la del esprit religiós y autonomista dels pobles!...*

¡Au!... donchs, generosos romeus, nous almugavers d' aquesta robusta Creuhada!... ¡Au!... ¡Enarborem alt, ben alt, la bandera de las *quatre barras*, que ostenta en son centre la *Creu del gloriós Sant Jordi* y, al mitj d' ella, la sagrada imatge de la *Madona de Montserrat!*... ¡Au!... ¡Enarboremla fortament y ben enlayre, y, ab tremenda veu, cridem tots:

«¡SANT JORDI!... ¡SANTA MARIA!...»

«¡DESPERTA FERRO!...»

¡Acaba de despertar, esperit verament religiós, esperit católich dels pobles!... y, ab las penetrants *llansas de la oració*

«¡FIRAM!... ¡FIRAM!!!...»

JOAQUIM SITJAR Y BULCEGURA.

La Bisbal, 15 de Maig de 1877.

MISSA DE REQUIEM

DE

G. VERDI

AYDN, lo gran compositor del segle XVIII entrá en la esglesia portant com á penyora de sos sentiments las inmortals *Set Paraulas*; aquella obra monumental que cada any en lo Divendres Sant se fá sentir en la cóva del Rosari de Cádiz; aquella composició en quarteto de corda que més que feta d' un home sembla, quan naix voltada de encens, sía obra de la mateixa naturalesa, nascuda d' entre 'l martiri y la resignació; d' entre 'l consól y las llágrimas, consól d' un Fill, llágrimas d' una Mare; pronunciada per lo mateix tró; il-luminada per lo mateix sol.

La imaginació no pot de menys sino que anar junts ab lo compositor y véure figuras que 's mouhen y parlan; créus que s' aixecan, montanyas que s' obran, sol y lluna que s' apagan y al mitj de tot aixó, la cima del Calvari, 'l símbol de redempció hont hi mor lo Salvador del mon, dihent:

Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

Jòan Crisóstomo Amadeo Mòzart, (nasqué el 27 de Janer de 1756) després d' haver escrit sas pàginas d' or ab lo Don Joan, La flauta encantada, Las bodas de Fígaro, etc., esprimint també lo sentiment y dolor de son cor, escriu sa gran missa de Requiem. Lo creador de Leporello; l' autor de *Madamina, il catálogo é questo*, lo immortal compositor salzburgués fá cáure llágrimas ardentas al sentirlo com se plany dient:

*Recordare Jesu pie
quod sum causa tuæ viæ
ne me perdas il-la die.*

Sa última obra musical fòu la missa; sas últimas paraulas á Dèu foren endressadas.

Lluis Beethoven..... Tot quant diriam es poch pera 'l mestre que vejé la llum primera en la vila de Bonn l' any 1770.

També, també 'l mestre Beethoven ja cansat de pintar maravellosament en sas sonatas y fugas la ciencia y en sos quartetos lo sentimentalisme de son cor, volgué arribar als péus de Dèu murmullejant sos llabis *Kirie eleyson, Christe eleyson*. L' autor del Barbero, Guillermo, Otello etc., etc., y de composicions com lo duo dels *Gats* y altres per l' estil, se recullí al misticisme fent l' *Stabat*, los chors *Fé, Esperansa y Charitat*, y per últim la *Missa solemne*.

Gounod, l' immortal autor del *Faust*, després de acompanyar per tot lo mon á las suas fillas Margarida, Mireya y Julieta nos dona rich pomell de flors de flayre encisera, de flors que sols en lo camp de la *Fé* se cullan y sols la creencia fa náixer.

Si: sa *Missa solemne* es una pàgina immortal pera la música religiosa; ella vivifica l' esperit y alena l' ánima, ella es bálсам de consol ja que 'l mestre Gounod nos fá entre-véure ab sa *Gloria* puntejada per l' arpa, la gloria del Dèu del cel, cel de la vida, vida del ánima.

Si un te simpatias per l' autor que 'l fá sentir, nosalrest som gounotistas, puig sols lo mestre Gounod; perquè negarho! nos ha fet plorar de sentiment.

Tindrém que dir també que 'ls mestres Paccini, Mercadante etc., etc., s' ocuparen en fer música religiosa? No: ab los que dits deixém ne tenim be prou.

¿Podia el mestre Verdi ab son gran talent no véure la llista de 'ls mestres compositors que tart ó dejorn han portat algun present á 'ls peus de Dèu? ¿Podia éll deixar de provar fortuna en lo temple, á la claror de cent llums de cera, sota magestuosas arcadas góticas, no sentint altra remor que 'l de la oració, quan tanta n' ha adquirida en lo teatro á la claror de mil llums de gas, perfumat l' espay per la alegría y recullint com penyora la immortalitat de son nom?

No: no podia.

Primer com á deber de conciencia; segon per obligació, ja que obligat estava 'l mestre Verdi de donar una obra al mon musical, de un nou estil; de fernos sentir com éll sent; de fernos créure com éll créu; de fernos pregar ab las mateixas paraulas qu' éll prega á Déu.

Per aixó fer, lo mestre italiá, recordant los llassos d' amistat que l' unian ab lo poeta Alexandre Manzoni, llansá torrents lo que la verdadera amistat fa naixer. Quan mort aquesta, á son recort se plora d' anyoransa y 'l mestre Verdi, en sa missa de Requiem, plora.

Tota la missa havém fullejat ab intenció de véure si hi trovariam algun passatge que 'ns recordés l' estil d' aquell jove que tant bellas esperansas féu concebir al mon musical quan posá en escena las óperas Traviata, Rigoletto, Trovador, Ernani, etc., etc., y, la veritat, ni un tant sols n' havém trovat ni tendencia á caurehi á la música dramática. Y, aixó que hi ha passatjes en la missa, especialment en las de requiem, que un hi cáu sens adonársen.

Lo *Requiem* está tan saturat de religiositat que ab má de mestre preparā á l' auditori á cantar ab lo compositor *Kirie eleyson, Christe eleyson*.

Vida, terror, pena, tranquil·litat, moviment, tot queda expressat dintre 'l primer vers de la prosa ¡Quina forsa de concepció! ¡De quina manera mes enérgica expressa 'l mestre Verdi, 'l:

Dies iræ, dies illa.....

De tal manera y ab tanta valentía trovém está escrit aquest vers, que no sabém que més admirarhi, l' art de la filosofia ó la filosofia del art.

No es lo mestre Verdi qui canta lamentantse, no, es la humanitat entera que aterroritzada per las paraulas de David y la Sibylla, agermana la vida ab la mort, la pena ab la alegría, los plahers ab la desditja; véu brillar sobre son cap l' espasa del ángel, y tan s' ajup per salvarse d' ella que impensadament cáu á la fossa, mentres per l' espay serpenteja 'l llamp y per la terra rodola 'l tró.

Es necessari haver llegit la lletra y haver sentit la música detingudament per no trovar hiperbólich lo que deixém dit.

Si espantós y terrorífich es en lo *Dies iræ*, quanta resignació, quanta beatitut no respiran aquellas notas inspiradas per lo penediment, quan diu: *Ne me perdas illa die*.

Y no sols nos referim á la part melódica, sino á la armonía que la acompanya.

No sols hi veyém l' home d' una inspiració inagotable y original, sino que hi veyém lo filosop que tenint molt presenta la lletra, desenrotlla, com no es posible ferho mes bé, lo versícul:

*Tuba mirum spargens sonum
per sepulchra regionum
coget omnes ante thronum.*

La *Prosa* es un poema mes gran que tots los poemas, y 'l mestre Verdi, ab la música, ha sapigút donarhi mes entonació y fer sobre-surtir certs detalls que passariam desapercebuts.

Lo mestre Verdi ha fet gala d' un inmens treball instrumental, donantnos una prova de lo que ha avansat en lo coneixement de 'ls instruments; ha deixat aquella escola rutinaria y gastada que tan lliga al compositor, y qu' en totas sas obras anteriors al Don Carlos, quina mes ó menys, s' en dol, y entra ab péu ferm y valenta mirada en lo terreno de la la música veritat.

Be es cert que cultivant lo nou genre de música no 's creará un estil propi, com se 'l ha creat ab la música italiana.

Verdi no es l' home del ruido que sols se inspira en lo metall com equivocadament se li diu, sino que fent cantar una sola véu, acompanyantla ab la corda, sab produhir efectes tan magnífichs, tan grans com es en lo *Domine Jesu*, quan diu: *Hostias et preces tibi, Domine*.

¿Se vol mes senzillesa? ¿Se vol mes seguretat, en lo que 's fa, de ferho bé?

Mirémlo mes gran en el *Agnus Dei*, fent cantar dos véus, (soprano y mezzo soprano,) una infinitat de compassos al unísson.

Es un efecte que 's sent, no s' esplica. Lo exessivament delicat s' admira; si 's toca se descompon.

¿Y tindrem que mencionar tot quan de bó te la missa? Si aixó fos la nostra tasca molt aviat finida seria, dihent: tota, desde 'l primer compás fins l' últim es de lo millor qu' ha fet el mestre Verdi.

La música tan profana com religiosa, es una continuada y verdadera melopea. La inspiració canta ara grave, ara alegre, ara melancólica, seguint estrictament l' esperit de la lletra; la ciencia armónica, pas á pas segueix sos mes petits detalls, fent, d' eix modo, filosófica la part poética.

¿Podia, 'l mestre Verdi, darnos l' *Agnus* ab una melodia brillant y temps de wals? ¿Qué dirian sos criticadors, si per dir *Requiem æternam* ho fes *allegro* y ab una melodia jovial?

Requiem æternam dona eis Domine: et lux perpetua luceat eis. Lo descans etern donáuloshi ¡oh Senyor! y la perpetua llum brilli per élls.

Repetim lo que havem dit al comens: no hi trovém ni un acord dramátich, ni tant sols tentativa de ferl'ho. Lo talent del mestre Verdi ha sapigut salvar ab moltíssim cuidado, certs paranys que te la música religiosa per qui no la té tractada á fondo.

Si tinguessim que dir en pocas paraulas lo judici que havém format de la *Missa de Requiem* del mestre Verdi, diriam qu' es una obra digna d' un compositor acostumat á sentir la campana del *Sanctus*, respirar l' atmósfera carregada d' encens y d' haver pogut apreciar l' efecte magich de la *Elevació*.

Mes curt y mes clá.

La *Missa de Requiem* del mestre Verdi es digna germana, encar que humil, de la del mestre Mozart.

Y ara, per acabar, dos úniques cosas nos restan pera dir. La primera: que mercés á la experta iniciativa dels mestres directors Goula y Dalmau, se déu la audició en nostra ciutat d' esta joya del art musical per la cual coralment los felicitém.

Y segon: Barcelona ha sigút la primera ciutat d' Espanya hont s' ha fet sentir la gran *Missa de Requiem* del mestre Verdi.

Primer Catalunya!

MODEST VIDAL.

Barcelona 25 de Maig de 1877.

LO FOSSAR (I)

MENTRES que 'ls vents udolan
pels espadats turons de l' alta serra
escampant ab son baf la tempestat;
mentre 'ls poblats tremolan
sosmoguts per lo foch de l' aspre guerra
que l' infern entre 'ls homens ha calat;

Jo vinch á contemplarte
negre murat de pedra funeraria
qu' arredossas la terra del fossar,
jo vinch per demanarte
la calma qu' aquí mora solitaria,
jilla de pau, entre 'ls rebulls d' un mar!

La freda llevetjada
que perfuman les flors mitx esmortides
ve á axamplarme les ales del esprit,
y encenent ma mirada
allí hont mora la Mort, hi vetx la vida
orejat per l' alé del infinit.

Ni es prou per esglayarme
lo fons d' oberta fossa esgarrifanta
qu' amenassa engolirs l' humanitat,
lo cor ni pot glassarme
lo sentirse enfonzar sota ma planta
las cendras d' aquells mons que ja han passat.

(I) Mencionada en los JOCHS FLORALS d' enguany.

Putx sa terra sagrada
ve á membrarme l' historia dels meus avis
vetllats tots per la Creu de Redempció,
y á cada trepitjada,
una pregaria ve á mori' á mos llavis
com si 'm trovés al temple del Senyor.

Ma pensa superbiosa
que veu al mon mesquí y ses lleys y regles
en lo fossar apaga son anhel;
putx veu qu' allí reposa
dessota 'ls peus l' immensitat dels segles
y sobre 'l cap l' immensitat del cel.

Allí tot s' hi agermana
l' enveja y los honors y l' hermosura,
l' afany del jove y lo clar seny del vell,
l' enutx, la gloria vana,
los dolors y 'ls plahers; la sepultura
tot ho ha aplanat en un mateix nivell.

La púdica donzella
de quinz' anys re florits, jau soterrada,
¡poncelleta d' amor morta al Abril!
ab la jayeta vella
que visqué una centuria, ben contada
per ella, en los rassers d' un mas gentil.

Lo fill honrat del poble
de senzilles virtuts aquí reposa
essent, de los que viuhem, oblidat,
barrejat ab lo noble
que te mitx esborrats sobre sa llosa
los títols qu' engendrà la vanitat.

Y 'l colós de la guerra
lo monstre qu' engendràva les batalles
per sos intents lograrne mal astruchs
ja se 'l menja la terra,
y 'l brás á qual poder no hi 'vian valles
¡poder de Deu! se l' han menjat los cuchs.

Aquells que 's combatian
ab l' ardor de la lluyta coratjosos
restan tots abressats en un carner,
y 'is vassalls que servian
jauhen ab sos senyors, y están confosos
lo savi, 'l potentat y 'l jornalier.

Aquí los meus reposan;
tota una historia de recors me porta
esta fossa dins hont mos avis hi han;
de gloria tots ells gosan
quan lo Senyor ho vulga, ma carn morta
aquí mateix també hi enterrarán.

¡Sant vas de mon llinatge!
tu que guardas les cendres venerades
qu' han escalfat la sang qu' are en mi viu;
al terme de mon viatge
aquí 't vindré á trucar, les mans plegades
com l' oreneta que s'en va al seu niu.

¡No ha mon cor de gosarne
entre aquexas parets hon hi han colgades
les despulles de cent generacions,
y la terra oblidarne!
¡Si al mon sols hi estaré algunes jornades
y aquí, en eix lloch fins á la fi dels mons!

¡Oh humanitat pansidal!
fins aquí ascolto encar pel vent malmesa
la veu de ta rancunia y ton afany.
y vetx falsa ta vida
fosch ton brill y postissa ta grandesa
y 'l brugit de tes lluytes trovo estrany.

Mortals, qu' ab vil miseria
per los bens d' assí baix os moveu guerra,
pareu ja 'l batallar, doneuse un bes,
qu' aqueix cos, postís brill de la materia
es estat fet de fang, y será terra,
y després será pols, y després...res.

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.

Setembre de 1875.

À LA MEMORIA

DEL HONORABLE FRANCESCH CAMPRODON

LA mort es l' arribada de la vida
Lá l' ultim port que trapitjem del mon;
ja son viatge ha fet de despedida
lo pobre Camprodon.

Ans de morir al fill que tant volía
l' hi digué ple de fé y resignació:
«la religió es l' unich camí que 'ns guia
al port de salvació.

Veus la vida lo qu' es,..... una bufada,
veus lo que som aquí á la terra,.... res:»
y tencá 'ls ulls al mon d' una vegada
per n' obrirlos may mes.

Y aquell qu' ahí cantava la grandesa
de nostra Espanya ab veu de rossinyols,
avuy al camp sagrat de la tristesa
no es mes qu' un poch de pols.

Del geni catalá, l' orgull, la gloria,
de la patria de Alquer y de Roudor,
no queda mes qu' el nom porque l' historia
l' escriga ab lletras d' or.

Adeu siau trobadas amorosas,
adeu siau las glorias del temps vell,
qui us cantarà ab paraulas mes joyosas,
qui us cantarà com ell.

¿Qui axecará la veu cuan siga hora
á la Mare de Deu de Montserrat,
qu' invocarà 'l teu nom Mare y senyora
ab tanta magestat?

¿Qui als braus paisans qu' arriban á eixa platja
á combatre resolts á l' insurgent
recordará dels ávis lo coratje
del Bruch y del Orient?

¡Pobre bandera nostra ensangrentada,
dels altius sarrahins sombra y terror,
la lira del teu fill está penjada
no tens mes trobador!

Camprodon no existeix, la terra avara
del home s' ha cobrat lo just tribut,
mes en cambi de Deu gosa la cara
per la sua virtut.

De perpetua y llorer una corona
ofreixo, gran poeta al teu recort,
mentres la fama ab alta veu pregona
que 'l geni jamay mor.

MANEL JACAS.

TRES RECORTS

I

ENTRE aquells roures que 'l sol deturan,
Ehont cad' any niuhan las cadarneras,
y diu que fadas van á gosarhi,
allí vaig veurela!

II

Sota aquell marge hont la font mormola,
entre olms y alsinas mitj amagada,
un jorn cap vespre de primavera,
va dir m' aymava!

III

En aquell seti que desmays tristos
un cércol tapan de blancas rosas
y papallonas hi xuclan vida,
allí reposa!

S. ALSINA Y CLOS.

BIBLIOGRAFÍA

ROMANCER CATALÁ

Es una cosa rara 'l que 'l romans històrich conte proporcionalment mes aficionats entre 'ls poetas catalans que entre 'ls castellans, á pesar de ser pera aquells un género important de fa mes ó menos temps, mentres que entre 'ls segons, además de ser indígena de pura rassa, constituheix lo timbre mes gloriós y mes característich de sa literatura y 'l que junt ab lo teatre li ha valgut l'estudi y atenció de doctes estrangers. No han sigut prou á darli vida ni las apologéticas frases d' un dels preceptistas mes distingits, Gil de Zárate, ni l'elocuent exemple dels poetas de la pléyade romántica que 's proposaren fer del moviment de emancipació literaria un moviment de conversió á las gloriosas fonts de la tradició nacional estroncada per los pseudo-clássichs del segle XVIII que no sapigueren acabar ab los abusos del gongorisme literari mes que acabant fins ab sas bellesas, ni purificar sa sang dels gèrmens de corrupció que la infectavan, mes que per la injecció de sang estrangera que acabá per matar completament sa vitalitat originaria. Dels Arolas, Duchs de Rivas y Zorrillas de la primera meytat de la centuria no quedan sino un Zorrilla ab la peregrina pretensió de *mejorar* lo Romancero del Cid, (aixís ho preten y no 's desdenya de dirho) Oloriz recordant algunas tradicions navarras, uns quants fent per compromís lo Romancer de la guerra d' Africa y pochs mes, si hi son, tan poch dignes de menció que ni sos noms ni sas obras han arribat fins á Barcelona. Lo metro mateix, á pesar de sas bellesas y de sa originalitat, ab prou feynas si te un petit recó en lo teatre, en escenas secundarias, y com á descans de combinacions mes enrevessadas.

La predilecció dels poetas catalans pèl género històrich y per la forma mètrica del romans, obeheix, en quant á lo primer, al entusiasma moviment de reconstrucció històrica que ha anat inviscerat de desde 'l principi en lo de restauració literaria, moviment lògich en l' estat de reacció provincial que succehí al quietisme del últim secle y primerias del actual; y en quant á lo segon, á las especials qualitats que 'l romans té pera la narració històrica y que deu á la severitat de son ritme, á la flexibilitat del vers, y á sa idoneitat pera revestir tota classe d' ideas sense violencia, ab una espontaneitat de que están privadas las combinacions de versos aconsonantats hont mes ó menos se traslluheix sempre artifici y dificultat de confecció:

Un dels poetas que ab mes éxit y ab mes assiduitat ha cultivat aquest género en la nostra literatura ha sigut D. Francesch Ubach y Vinyeta, fruyt de quals estudis es la voluminosa colecció que ha dat últimament á la llum pública en un elegantíssim volum de XIII-304 planas que 's ven al módich preu de 4 pessetas.

Es y será aquesta una de las coleccions mes importants de la literatura catalana y que ab mes orgull pot ostentar: filla de llarchs y continuats estudis, enclou en sas planas un resúmen de la nostra historia fet á grans rasgos y abrassant mes especialment la época mitjana; galeria d' héroes que á la evocació màgica del poeta rompen la mortalla del olvit y tornan á la vida del drama moventse altius y soberchs dintre de sas armaduras, tronant airats desde sas tribunas d' orador á nom de la patria, morint als cops de las espasas sarrahinhas, aixamplant las fitas de la nació y rebatentne mes enllá als enemichs, conquistant llibertats y defénsantlas contra la enveja y la malevolencia, y creant en fi aquesta pátria catalana que neix en las serras del Pirene, devalla als plans en los brassos llegendaris d'Otger y mor, canonejada per Felip V, ab son derrer conseller, pera transformarse mes tart en la patria del treball y de la industria y de la activitat y de la riquesa espanyolas.

Lo Sr. Ubach—perque ningú es mestre sense haver estat deixeble—ha tingut d' estudiar molt y molt pera adquirir la facilitat de confecció que tots sos romansos revelan: gracias á aixó y á que ha cregut que en lo romans històrich los millors modelos son los antichs, no 'ls moderns, ha lograt vence dificultats que no sapigueren remoure los moderns romancistas castellans: y si no ha sapigut, com no ha sapigut ningú, trovar lo secret dels autors del *Romancero del Cid*, imprimir á sas obras la valenta ingenuitat y abandono que caracteriza á aquell, ha sabut evitar en cambi l'escull en que s' han estrellat de desde 'l duch de Rivas fins á sos successors mes recients, especialment en Zorrilla, que es la prodigalitat de descripcions, l' abús de figuras retóricas, y la gárrula abundancia de consideracions personals del autor, que resultan sempre en detriment del veritable

efecte artístich lo qual resideix principalment en la sobrietat de detalls, en lo vigor de tons y en la vivesa de la acció dramática. ¿Qué será que la moderna literatura castellana es per regla general una literatura mes retórica que artística, que en historia, á la tradició sustanciosa del Moncadas, Melos y Marianas ha succehit la grandilocuencia lírica ab punts de gongorina d' en Castelar, á la tradició dels romancistas antichs las inacabables narracions plenas de accessoris pero ab poca sustancia d' en Zorrilla, á la tradició severa dels Leons, Herreras y Riojas la embafadora prodigalitat de metáforas de la majoría dels *poetæ minores* que avuy cultivan la poesia lírica en las regions castellanas?

Tot en l' univers, cosas y personas, fenómens y successos, tot constituheix una materia primera per l'art, com tot ho constituheix per la ciencia, las duas agrupacions típicas dintre de las quals s' enclouhen totas las impresions del mon estern en lo mon intern. Aixis com l'espectacle d' una tempestat considerat per l'artista es una manifestació patent de la sublimitat, y considerat pèl científich ho es de las lleys d'acció y de reacció que agitan y somohuen los elements, aixís los successos històrichs son susceptibles de ser considerats baix lo doble punt de vista indicat: lo científich hi busca, si es historiadore la veritat, si es filosof la ley y 'l sistema, si es moralista la llistó, si es polítich la nòrma de conducta, mentres que l'artista hi considera l' element de bellesa, ja estètica, ja dramática que entra necessariament en sa composició.

Tal es lo doble carácter ab que 'ls fets històrichs s' ofereixen al artista y 'l doble filó de bellesas que l' art pot desentranyar de la mina inagotada é inagotable del passat.

L' element dramátich de la historia es l' element intern, psicològich; l' estètic, l' element extern: aquest cau principalment baix la jurisdicció de la pintura y de la escultura que ab la ratlla y 'l contorn, ab lo color y ab la sombra, vivifican plasticament lo que es mort, y reproduheixen lo aparent, lo visible de la escena històrica; aqueix baix la de la poesia que ab lo llenguatge y sos infinits recursos, reconstruheix per medi d'una idea tot un mon d'ideas, las que la precediren y las que 'n foren consecuencia, las que la modificaren y las que la robustiren; é inseguint las lleys de la verosimilitut moral y de la verosimilitut històrica ressuscita un carácter, y 'l fa lluytar y enardirse y debilitarse com lluytá y s' enardí y 's debilitá á voltas lo carácter real que la poesia ha tret al mon de la vida artística. L' artista dramátich arma al guerrer de sentiments, l' estètic d' escut y llansa; l'estètic retrau en l' orador la mímica, lo dramátich lo concepte: aquell mata ab punyals, aquest ab ideas; aquell arranca d' antich códice una vestidura escrupulosament arqueológica y ab ella vesteix y engalana á sos personatjes; aquest desenterra d' entre las

cándidas narracions d' un cronista la clau que ha de obrirli la porta secreta derrera de la qual se fraguan las tempestats morals que han precedit á una catástrofe: ja ho hem dit, la *estética histórica* radica en la materia, en l' esperit la *dramática*.

Ubach y Vinyeta s' inspira en la *dramática* de la historia mes que en la *estética* de la historia: en sos romansos, lo protagonista es mes lo personatge que 'l fet, lo qual hi entra sols en quant es necessari pera mellor definir y caracterisar aquell: y hi entra 'l personatge com á entitat moral y en lo moment en que la progressió dels successos la presentan en tota sa virtualitat típica, en lo ple de son esplendor *dramátich*. Aixís, tots sos romansos podrian denominar-se ab lo nom d'un personatge *histórich* ó *legendari*; tots sos personatges, per *antonomasia*, ab un adjectiu que resumís lo sentiment moral que 'l domina. May, sino com á *accesori*, lo *plástich*: sempre lo *dramátich*.

Y cal confessar que 'l Sr. Ubach obra ab mes llibertat dintre del drama que dintre de la descripció: que sense que sas descripcions deixen d' estar alguns cops despulladas de vigor y colorit, ó bé perque la poca varietat dels temas, batallas y mes batallas, no 's preste á grans vols d' originalitat, ó bé, y es lo mes probable, perque la índole del seu talent no ho comporte, no son lo que mes sobresurt en sas composicions ¿Será aquest lo motiu que coloca sos romansos de costums tant per avall de sos romansos *histórichs* ó *tradicionals*? ¿Será que en los primers la descripció y la narració ocupan lo primer terme, mentres que en los segons, la escena *dramática*? No temem que sia l' esperit de sistema 'ls que 'ns fassa errar, si es que errem, al observar que 'l Sr. Ubach, sempre mes *dramátich* que *plástich*, fins descriu ó narra mellor las evolucions d' un sentiment y sas manifestacions externes individuals que no pas las escenas en que hi intervenen multitud d' actors y qual bellesa es purament *bellesa pictórica*: ¿hi ha, per exemple, cap descripció de batalla que valga lo que 'l I romans d' Eularia ó 'l III dels del Comte Berenguer lo Vell?

Sempre consecuent ab si mateix y guiat de sas aficions *instintivas*, busca en la historia y en la tradició no lo mes important sino lo mes *dramátich*, y quan lo fet que s' ha proposat com á tema de sa composició no presta prou d' ell mateix, procura sense *desnaturalisar*lo en lo sustancial, acudir á la *ficció* y *dramatisar*lo. Aquesta tendencia es causa de que totas las composicions del *Romancer* afecten certa igualtat en lo plan general, y que en definitiva responguin totas á una especie de modelo típich que 's veu reproduhit desde 'l principi al últim sense mes diferencias que las que la índole especial del argument fa *ineludibles*.

Lo Sr. Ubach elegeix un personatge *histórich* ó *tradicional* y, de

sa vida, un ó dos dels epissodis mes característichs que pugan unir-se en la acció ab llas mes ó menos estret que, quan no altre, será 'l de la homogeneitat biográfica: ja allavoras, concebeix mentalment lo drama, ab sas tres etapas naturals: exposició, nus y desenllás: y heu-se aquí tramata lo plan general. Sols falta sapiguer encertar la manera de concentrar en un romans de dimensions relativament curtas tot lo que respectivament constituheix cada un dels tres membres naturals del drama. Exposició; uns quants versos d' entrada donant los antecedents generals y preparant una escena dramática hont desapareixent l' autor, ocupa son lloch lo protagonista qui esposa sos sentiments y sos propósitos, y fa la auto-biografía, diguemho aixís, de son ser moral en aquells moments: nus; quadro generament descriptiu: desenllás; nova escena ó quadro dramátich.

Aquest procediment, com ja hem dit, no es sempre matemàticament lo mateix, pero en ell venen á resoldres tots los romansos d' en Ubach, autor dramátich mes que narrador, sabent mes de fer parlar que de parlar, mes entés en produhir la emoció dramática que la emoció estética. Per aixó, y sense que la generalisació sia excessivament atrevida, podem resumir la nostra opinió dihent que las exposicions son regularment lo que mes sobressurt, á pesar de que 'ls recursos de que 's val l' autor pera fer verosímil la forma dramática que las hi imprimeix se repeteixen potser massa: que la acció en son desenrotllament descriptiu, fluixeja, y que 'l desenllás torna á aixecarse—altre cop se trova l' autor en terreno segur—pera caure algun cop al final, com v. gr. en *Otger*, *La comtesa Mahalta* y algun altre, pel propósit del autor de deixar arrodonida sa obra ab un moviment, ab un vers, ab un rasgo que sia com lo punt final insustituible y sensible, ensopegat per cert no pocas vegadas. Aixó, com á regla general, plena de escepcions de detall, que consisteixen en bellesa, cops d' efecte, rasgos de primer ordre escampats per tot arreu, al final, al mitj y al principi; un to elevat sempre sostingut, la vida palpitant en tots los quadros, l' entusiasme banyantho tot ab la flama del patri ardor, la ficció endevinant la veritat pel camí de la verosimilitut, y la bellesa deixant sentir tot hora sas deliciosas alenadas.

J. SARDÁ.

NOVAS

HA visitat nostra redacció l' important revista de Palermo titulada «*Nuove effemeridi siciliane: studi storici, letterari, bibliografici in appendice alla biblioteca storica e letteraria di Sicilia compilati da V. di Giovanni, G. Patré, S. Salomone—Marino.*» En los dos últims fascicles d' ella s' hi veuen curiosíssims treballs, entre los quals son de notar un del Catedrátich de historia antigua y moderna de la R. Universitat de Palermo, Adolfo Holm (alemany): *Dei doveri dello storico* y altre del eminent Dr. Pitré, bo com tots los seus estudis de literatura popular, en la qual es ja un mestre: *Saggio di feste popolari siciliane*. Agra-him á dita Revista las benévolas paraulas que dedica á nostre colaborador D. Francisco Maspons y Labrós, ab motiu de sas *Tradicions del Vallés*, aixis com á nostres redactors Aulestia y Pijoan y Baláguer y Merino. Esta redacció se complau, además, en recomanar á las personas ilustradas, la *Nuove effemeride Siciliane*, á la vegada que la *Biblioteca storica e letteraria di Sicilia ossia raccolta di opere inedite di scrittori siciliani dal sec XIV al XIX per cura di Gioachino di Marzo*, també en vias de publicació, á la qual aquella revista deu l' origen. Abduas son la proba millor del notable cultiu que tenen las lletras á Sicilia.

La associació literaria de Girona, afanyosa com sempre per rendir un tribut d' admiració á las lletras patrias y contribuir ab todas las forsas al cultiu d' ellas, ha publicat lo cartell pera 'l certámen poètiche que ha de celebrar lo dia 4 del próxim mes de Novembre. Nombrosos y richs son los premis y variats è interessants los temas escullits per lo jurat. Son los següents.

Un exemplar de las obras de Santa Teresa, ofert per l' Ilustrissim Sr. Bisbe D. Isidro Valls, á la millor composició en vers catalá que canti algun dels fets notables del pontificat del S. P. Pio IX.

Un escut de aquella provincia d' or y plata gravat y cisellat, ofert per lo M. I. Sr. Gobernador civil, al autor de la millor poesia en castellá que canti 'ls atrevits y valents fets de la expedició de catalans y aragonesos contra turchs y grechs.

Un brot d' alsina d' or, oferta de la Exma. Diputació provincial, al autor de la millor poesia que canti un dels fets gloriosos de la provincia, avans dels Reys Católichs.

Un brot de llorer de plata, ofert per l' Exm. Ajuntament, al autor de la millor poesia dedicada á la memoria d' un fill ilustre ó d' un fet notable d' esta ciutat anterior al sigle actual.

Una lira d' or, oferta de D. Constantí Gambel, á la millor memoria sobre las costums catalanas en sos millors temps.

Una medalla de plata, oferta per D. Ramon Boniquet, á la mes notable memoria histórica en prosa catalana, sobre la irrupció dels alarbs á la Cerdanya y reconquesta de la mateixa encontrada pe 'els cristians.

Un cuadro al oli que ofereix lo centre artistich de Olot, á la millor biografía d' un pintor catalá anterior á aquest sigle.

Titul de soci de mèrit ofert per la societat económica gerunden-se d' amichs del país, á la millor memoria d' interés histórich sobre la agricultura, indústria ó comers de la provincia.

Una medalla de plata oferta per la Associació literaria de Girona, y en son nom la Junta directiva de la mateixa, al autor de la mes notable memoria de major interès provincial ó local relativa á historia, literatura ó arts.

Una ploma de plata, oferta per los indivíduos que componen la Junta directiva y jurat de la associació, al que resulte autor de la poesia lírica que reuneixi mes brillants qualitats.

Las composicions que no tenen senyalat l'idioma en que dehuen escriure's, s'entèn que poden serho indistintament en catalá ó castellá.

Los trevalls se rebran fins al 15 d' Octubre de la manera acostumada, en la travessía Auriga, núm. 2 pis 3. Girona.

La academia Bibliográfico-Mariana, celebrará un certámen literari, musical y de pintura lo 14 d' octubre d' enguany.

La festa será en obsequi á *Nostra Senyora de la Cinta* de Tortosa y als autors que mes bé s'inspirin en aquest fet se'ls hi dará: un llaut de plata y or per un poema, una citara del mateix per una llegenda, y una lira per una oda; y á qui presente lo mellor trevall históric y descriptiu sobre 'l santuari de la expresada Verge, una ploma de plata. Tot ha d' esser en castellá, no així lo lliri de plata que ofereix lo Exm. Sr. Bisbe á qui canti millor á Maria y l' assutzena d' aquella Joventut Católica á la Inmaculada Concepció, podent ser la primera en catalá ó castellá y l'altre sols en catalá.

De mes á mes la Junta directiva ofereix una medalla de plata al millor romans catalá, sobre una de las invocacions de la lletanía lauretana.

Com premi d' una composició musical será adjudicada una lira de plata al millor cant popular sobre la Salutació angélica en prosa castellana, escrit pera veus de tiples y cor ab acompanyament de quarteto d' instrument de corda y armonium, sensill y apassionat. Al que se li acoste en mérit se li otorgará una medalla de plata.

Y com á premi de pintura una corona de llorer artificial al millor boceto al oli en que 's presenti á la Mare de Deu en lo moment de treures la Cinta en la catedral de Tortosa.

Los trevalls se dirigirán al secretari de la Academia, carrer Major, 23, per tot lo dia 8 de setembre.

Lo *Centro Artistich d' Olot* celebrará una exposició de bellas arts de qual convocatoria extractém las següents bases:

La exposició s' obrirá 'l dia 2 de setembre d' enguany, sa duració será de vint dias podent la Junta Directiva prorogarla si ho creu convenient.

S' admetran obras de dibuix, pintura, escultura y arquitectura

en tots sos generos y aplicacions pera venta y pera exposició. Las primeras deurán anar acompanyadas d' una breu descripció expressant si son copias ú originals, lo seu preu y la firma del autor.

Las obras deurán remetes al Centro Artístich d' Olot avans del 25 d' agost, ab la direcció del expositor y ab march corresponent los quadros al oli, acuarelas, dibuixos, aygua-forts, plans, grabats, y litografías; corrent lo preu de transport á cárrech dels expositors que delegarán personas que 'ls representen en aquella població.

La Junta directiva s' encarregará de la venta dels objectes y cobro dels mateixos ab la deguda autorisació. S'expedirán accions de cinch pessetas cada una, lo producte integre de las quals, deduit un cinch per cent pera 'ls gastos de la exposició, se distribuirá en lots que s' adjudicarán per rigurós sorteig.

Lo resultat se comunicará als corresponsals podent los agraciats triar entre las obras no venudas, per valor del lot que 'ls hi haja correspóst.

Y pera mayor aclariment á tot lo que 's refereix á la exposició poden los interessats dirigir-se al Secretari del Centro, Miquel Malagrida, carrer de San Esteve, 28, Olot.

Ab lo títol de *La Tintorería* ha vist la llum en esta ciutat una revista mensual destinada al perfeccionament del art que ja son títol indica. Lo dirigirla D. Artur Gallard, persona molt entesa en la materia per haver estudiat al estranger los nous avensos del ram nos fa recomanarla als tintorers en general.

Es molt interessant lo primer número de esta Revista, la primera en Espanya.

En la *Romanía* (tom. V.) ha publicat D. Alfredo Morel Fatio lo *Fragment d' un conte catalan* que hi ha en un códice de lletra del segle xv existent en la Biblioteca nacional de París (Ms. espanyol núm. 154 y article 7696).

La *Revue des langues romanes* dedica un article bibliogrífich al exámen dels que D. Manuel Milá y Fontanals doná á llum en la *Revista de archivos, bibliotecas y museos* de Madrid, sobre los *Antiguos tratados de la Gaya ciencia*; y part d' altre, al que ha vist

últimament la llum en la *Romania* sobre la *poesía popular Gallega*. Anuncia també, que publicarà aviat en sas pàgines, un nou article de dit Senyor ab lo titol de *Mélanges de langue catalane*. D' aquesta, nostra llengua, ha terminat també lo Sr. Allart, la colecció de documents de Rosselló y Cerdanya que, tocant á la mateixa, nos feya coneixer. Lo mes modern es del any 1311.

Notables son comunment los documents y curiosas investigacions qu' ofereixen als estudiosos las pàgines de la revista *Chroniques de Languedoc*. D' un dels derrers números devem mencionar los treballs titolats: *Armoiries historiques des Papes (XIIe XVIIIe sicle)*, *Le Mariage de Marie Leszczyńska (1725)*, *Documents pour l' Histoire du vin y Fragments historiques sur Beaucaire*.

Seguint, la *Revista de la Universidad de Madrid*, la publicació de la *Historia de los establecimientos de enseñanza en España* per don Vicens de la Fuente, havem llegit en lo últim número, lo capitol destinat á tractar dels *Estudios monásticos en Castilla y Aragon durante los siglos XIII y XIV* que conté los dos párrafos següents: *I. Estudios de Teología y Humanidades de Castilla y II. Estudios teológicos y lingüísticos en los Conventos de la Corona de Aragon durante los siglos XIII y XIV*. També continúa la série de *Los Místicos españoles*, dedicant, son autor D. Nicomedes Martin Mateos l' article XIIe sobre *Santa Teresa de Jesús*, al Ilm. senyor Bisbe de Salamanca.

Felicitem á nostre company de redacció D. Joan Maluquer y Viladot per haver sigut nombrat academich corresponent de la Academia Matritense de Legislació y Jurisprudencia.

Lo dia de San Pere, 29 del corrent, á la tarde se celebrá en l'Ateneo Barcelonés l' acte de la distribució de premis del concurs de dibuixos d' aplicació al art y á la industria.

Obrí la sessió lo President del Ateneo Sr. Durán y Bas. Lo Secretari Sr. Argullol, llegí 'ls acorts referents al concurs, y l' individuo del Jurat Sr. Miquel y Badia unas consideracions sobre sa importancia y trascendencia.

Donat compte del dictámen del Jurat per son Vice-secretari senyor Támara, foren oberts los plechs que contenian los noms dels autors premiats resultant lo següent:

Tema de pintura decorativa costejat per l' Ateneo.—Projecte de decoració d' una sala ab ximenea pera la casa d' un rich comerciant ó industrial.— Premi á D. Agustí Rigalt: accésit á D. Lluís Morell y Cornet.

Tema de serámica, costejat per l' Exm. Ajuntament. — Projecte en dibuix ó corporeo d' un vas decoratiu pera 'l saló d' un rich hisendat.— Premi á D. Agustí Rigalt: accésit á D. Jascinto Torres y Reyató.

Tema de cerrallería costejat per l' Exm. é Ilm. Sr. Bisbe.—Projecte de salamons y blandons d' il·luminació en metall pera una iglesia gòtica.—Premi á D. Domingo Balet y Nadal: accessit á D. Ramon Tenas y Hostench.

Altre tema de cerrallería costejat per D. Domingo Sert.—Projecte de una barana de ferro forjat, estil del renaixement espanyol.— Premi á D. Lluís Morell y Cornet.

Tema d' estampats, costejat per alguns individus de la Junta Directiva del Ateneo.—Projecte de dibuix pera indianas.—Premi á D. Joan Rabadá y Vallbé: accessit á D. Eduard Lange.

Se concediren també algunas mencions honoríficas.

Acabá la sessió ab un breu discurs del Sr. President felicitant als artistes premiats y donant las gracias á la concurrencia.

Al felicitarlos també nosaltres, nos congratulem de veure entre ells, á un de nostres col·laboradors lo Sr. Torres y Reyató, distingit ja en certámens literaris, y de que s' hajan manifestat ostensiblement los sentiments catalanistas d' alguns dels premiats que han usat nostre idioma pera 'ls titols y lemas de sos treballs.

Hem de donar compte de una solemníssima cerimonia que 's verificá lo dia 22 del corrent en lo Cementiri general d' aquesta Ciutat. Tal fou la traslació dels restos del gran catalanista en Cárles Bonaventura Aribau, desde 'l nitxo de propietat particular ahont estavan depositats, á una ben disposta urna adornada ab'vellut y or que s' ha col·locat frontera á la d' en Campmany en la capella del meteix cementiri.

Assistia al acte la Comissió nombrada fa alguns anys pera honrar la memoria del insigne literat, alguns individus de la familia, representants del clero, del Institut industrial, etc.

L' Ateneo Barcelonés, que volgué associarse també á aqueixa patriótica demostració, celebrá á la nit una vetllada literaria, qual presidencia ocupava lo President de la secció de Literatura, fentli costat una representació de la familia Aribau y de algunas Autoritats y corporacions, y veyentse en la testera lo retrato d' aquell autor, ornat ab negres crespons.

Iniciá la sessió una interessant biografía que llegí 'l Sr. Angelon seguint despres D. Manel Milá fent algunas consideracions sobre 'l valor literari de las obras del autor de l' *Oda á la patria*, y los Srs. Blanch (Joseph) llegint dita *Oda*, ensenyant una poesia castellana y duas d' italianas del mateix autor, y seguint la decomposicions alusivas al acte dels Srs. Rubió, Roca (Lluís) Calvet y Bofarull (Antoni).

Lo Sr. President tancá la sessió donant las gracias á la concurrencia.

De una correspondencia de Madrid publicada per la *Crónica de Cataluña* traduhim lo següent:

«Una revista, que varios escritores distingits escrihuen pera Ultramar, y que 's titula la *Revista de Ultramar*, ha donat á llum un notable article titolat: *Estado actual de la literatura catalana*, que firma D. A. Auléstia y Pijoan. Los datos que est article conté han cridat molt la atenció en los circols literaris de esta cort.

Los célebres poetas italians Gotardo Aldighieri y Aleardo Aleardi han traduhit en vers italiá pera ser representadas á Florencia per l' actor Balbi, las tragedias catalanas de D. Víctor Balaguer, una de las quals va á representar en castellá lo dissapte proxim en lo teatro del carrer del Princep, la eminent artista senyora Pezzana.

Se diu de esta artista que dintre pochos dias sortirá pera Barcelona, ahont pensa dar un número de funcions.

La Academia de la Historia va á proceder als treballs preparatoris pera la publicacio de las Corts de Aragó, Catalunya y Valencia, y se indican ab est motiu dos escriptors catalans residents á Barcelona, als qui sembla se tracta de confiar la execució de aquets treballs.»

Nosaltres devem rectificar á n' aixó que 'l nom de la Revista que

publicá lo treball del Sr. Aulestia es lo de *La Mañana de Ultramar*, y dit treball vegé abans la llum en lo diari de Madrid *La Mañana*, y afegir que la tragedia escullida per la Sra. Pezzana fou lo *Coriolá* que declamá en castellá, obtenint un verdader triunfo.

S' han estrenat darrerament las produccions catalanas: al Tivoli, *Lo cant de la Marsellesa*, sarsuela en 3 actes, lletra dels Sres. Campmany y Molas y música de D. Nicolau Manent, y al Bon Retiro, *L' Alcalde de Vilaplana*, comedia en 2 actes de D. Pere Antoni Torres y *Romagosa (bis)* pessa en un acte de D. Eduart Aulès.

S' ha posat á la venda obtenint gran exit, lo volum dels Jochs florals del corrent any que conté á més de las altrás composicions premiadas lo poema *L' Atlántida*.

Sabem que 'l Consistori n' ha enviat exemplars á las principals Corporacions y publicacions literarias nacionals y estrangeras, las que es de esperar se ocupen d' una obra de tanta importancia.

Felicitém á la Juventut Católica de Barcelona per la realisació de son últim certámen literari y mes que tot per havernos proporcionat l' ocasió de coneixer á la jove y distingida poetisa que fins ara habiam admirat velada ab lo pseudónim de Agna de Valldaura. Al proclamarse aquest nom com á autora d' una colecció de tradicions populars la inmensa concurrencia va saber que perteneixia á la Sreta. D.ª Joaquina Santamaría que aná á ocupar un lloch en la presidencia, essentli otorgat un rich pom de flors del camp, de plata.

També guanyá un premi en est certámen D. Jascinto Verdaguer.

Está en prempsa lo volum de composicions premiadas en lo Certámen darrerament celebrat per *La Misteriosa*.

També ho está una nova obra dels Srs. Coroleu y Pella y Forgas que ab lo titol de lo *Lo sometent* dona interessants noticias históricas sobre aquesta catalana institució.

Lo celebrat Mestre compositor D. Baltasar Saldoni, altre dels de la pleyade d' artistas catalans residents á Madrid, ha publicat lo primer tomo de sa obra *Efemérides de los músicos españoles* que ha

sigut molt ben rebuda y es de gran importancia pera la historia del art musical.

Altre distingit musich catalá en Emili Daura s' ha encarregat en la Cort de la direcció dels concerts matutinals que 's verificarán en los jardins del Bon Retiro.

No menos distinció ha obtingut també allí nostre compatriissi lo notable jurisconsult Sr. Armengol y Cornet, al ser premiat en lo concurs de la Academia de Ciencias morals y políticas per una Memoria sobre colonias penitenciarias.

Hem rebut lo número de *La Llumanera* corresponent al present Juny que conté dos magnífichs grabats, un de la *Fira de las rosas* en lo pati de l' Audiencia, y l' altre lo retrato de 'n Tomás Podró, d' una semblansa notabilíssima.

Omplan sas restants planas articles varis é interessants, y en ellas, parlant de LA RENAIXENSA, llegim frases tant falagueras que no podem menys d' estarne molt agrahits, per venir d' una publicació de tanta importancia y que tant honra dona á Catalunya.

L' «Associació catalanista d' excursions científicas» ha quedat organizada formant part de la Junta Directiva los Srs. D. Joseph Fiter é Inglés, President; D. Cessar August Torras, Secretari 1.º; D. Eudalt Canibell, Secretari 2.^{on}; D. Carles Garcia Vilamala, tresorer; D. Roman Arnet, president de la Secció científica; D. Ursino Mitjans, president de la Secció artística; y D. Joaquim Riera y Bertran, president de la Secció literaria.

Molt pot esperarse dels bons resultats qu' ha d' obtenir la mentada Associació; si en compte 's te l' abandono en que 's trovan documents de tota importancia en los arxius de nostras vilas, y lo que falta estudiar baix los conceptes científich y artístich en algunas de las encontradas de Catalunya.

Ha sortit lo número tretzé de l' ilustrada revista catalana *L' Art del Pagés*. Interessant com tots los passats se fa recomanable de mes á mes per lo gravat y explicació d' uns aparatos casers que ja comensá á publicar en lo número anterior y al que seguirán altres d' utilitat práctica tots ells, puig son inventats per los mateixos pa-

gesos y no tenian fins ara més circulació que pel poble ó comarca ahont han sigut ideats, pensament que 'ns agrada molt per lo profit que 'n pot reportar lo pais.

Ha mort á Valencia un de sos mes distingits pintors, D. Rafel Montesinos, autor d' un gran número de quadros tots ells de recomanable mérit.

Ab lo titol de *Plogut del cel* ha vist la llum una comedia en vers catalá en un acte, deguda al que fou nostre company de redacció l' inolvidable poeta D. Felip Pirozzini y Martí. Va ser premiada en l' últim certamen de *La Misteriosa* y oportunament nos ocuparem d' ella junt ab los altres travalls.

S' ha posat en ensatj en lo teatre del Bon Retiro una comedia catalana en dos actes titolada *La Majordona*, original de D. Joaquim Riera y Bertran.

Encara que sia adelantarnos á la opinió del publich, augurem un bon exit á est autor dramátich per la última de sas produccions.

Continua sortint en Buenos-Aires lo periódich catalá l' *Aureneta*, que ab tant entusiasme publican alguns fills de Catalunya residents en aquella població.

Es de recomanar lo zel ab que treballan en llunyas regions los redactors de tant important publicació per la propaganda de la llengua catalana. Tots los 49 números surtits rebozan interés y contenen alguns travalls de mérit principal. Tots los que desitjen suscriurers poden pasar per la Administracio de LA RENAIXENSA, hont hi ha alguns exemplars existents de la colecció.

Lo diari de Madrit *La Mañana* que s' ocupa en sa secció literaria de totas las obras que 's publican en llengua catalana, ha aumentat lo tamanyo de sa publicació sens que aquesta notable millora signifie augment de preu pera als subscriptors.

Aplaudim aquesta millora y encoratjem á la direcció de *La Mañana* pera que seguezca en la noble senda empresa, destinant á la ciencia y á las lletras, tot l' espay possible en sas columnas.

Molestém á nostres lectors ab aquestas ratllas á fi de tornar per l' honra del Consistori dels Jochs Florals á qui calumnia D. *Serafi Pitarra*, en sa última correspondencia enviada á «La Llumanera» de Nova-York.

A lo que hi llegim de que un mes avans de la festa poética del mes de Maig ja 's sabia per cafès y tertulias qui eran los poetas premiats y ab quina forma havia de otorgar los premis lo Consistori, hi repliquem nosaltres: *Que no es cert.*

Ningú podia tirar aquesta taca sobre 'ls Srs. Mantenedors y menos que cap l' autor de *Lo Rector de Vallfogona*; sobre tot, dihent á continuació en la seva carta, que per ben ditxós se daria de poder tenir sols un brotet dels llozers d' enguany, y ja sabem tots que'l te; per mes que 'l seu nom no ho acrediti en lo volum d' enguany de la institució.

Demanam á nostre estimat colega *La Llumanera* que tinga á be reproduhir aquesta aclaració.

SUMARI

A. BALAGUER Y MERINO.. . . .	De las costums nupcials catalanas en lo sigle XIV.	401
J. NARCÍS ROCA.	La genealogía de Wifredo lo Pilós.	417
POMPEYO GENER.	Lo sigle XIV.	429
JOAQUIM SITJAR Y BULCEGURA.	Lo romiatge á Nostra Senyora dels Angels.	438
MODEST VIDAL.. . . .	Missa de Requiem de Verdi.	445
JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.	Lo Fossar.	451
MANEL JACAS.	Francesch Camprodon.	454
SIMON ALSINA.. . . .	Tres recorts.	456
JOAN SARDÁ.. . . .	Bibliografía.	457
	Novas.	462
